

Treball de Fi de Grau

Títol

Autoria

Professorat tutor

Grau

Tipus de TFG

Data

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:

Castellà:

Anglès:

Autoria:

**Professorat
tutor:**

Curs:

Grau:

Paraules clau (mínim 3)

Català:

Castellà:

Anglès:

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:

Castellà:

Anglès:

“El reporter polonès Ryszard Kapuscinski va introduir el concepte del periodisme *intencional* en els estudis d’aquesta disciplina: segons ell, el periodisme honest, el que està veritablement al servei de les persones, ha de tenir la *intenció* de dignificar el món, ha de pretendre canviar les coses per fer del planeta un lloc més habitable per als més desvalguts, sense tantes desigualtats i injustícies. Per això deia que els cíncics no serveixen per fer de periodistes, perquè sense aquesta voluntat de dedicar els esforços a explicar el passat per millorar el futur no es pot fer bon periodisme”. (Solé, 2015, p. 9)

Índex

1. El corresponsal al segle XXI	
1.1. Introducció	3
1.2. Marc teòric	4
1.3. Metodologia	14
1.4. Transformació i reptes de futur	16
1.4.1. La transformació del corresponsal	16
1.4.2. Les xarxes socials i la immediatesa	19
1.4.3. Eurocentrisme	22
1.4.4. Les fonts d'informació del corresponsal	26
1.4.5. Implicacions	28
1.4.6. Futur	29
2. Entrevistes a sis corresponsals	
2.1. Isidre Ambrós	32
2.2. Mònica Bernabé	42
2.3. Agus Morales	51
2.4. Vicenç Sanclemente	61
2.5. Lali Sandiumenge	67
2.6. Sergi Vicente	77
3. Conclusions	86
4. Bibliografia	88

El corresponsal al segle XXI

Introducció

Aquest treball vol aprofundir en els canvis que ha sofert el corresponsal en els últims anys i en els seus reptes de futur. La globalització, les noves tecnologies i les xarxes socials han transformat el panorama periodístic i han portat nous desafiaments: l'allau d'informació i les *fake news*, la immediatesa, les cerca de fonts d'informació fiables... Tenim més informació sobre què passa al món però alhora estem més desinformatats? Es prioritza la immediatesa? Quin paper ha de tenir el corresponsal en tot això?

Per altra banda, es vol posar especial èmfasi en les corresponsalies fora d'Occident, amb l'objectiu d'aprofundir en les implicacions i riscos que han d'afrontar els corresponsals que els toca cobrir una àrea molt extensa i diversa, que no acostuma a aparèixer diàriament als mitjans de comunicació i de la qual en sabem poca cosa. Per això s'ha entrevistat a corresponsals que han exercit a l'Àsia, amb l'objectiu de valorar quin pes té actualment i tindrà en el futur aquest continent als mitjans, i si cal qüestionar l'eurocentrisme al qual estem tan acostumats.

Cal posar en valor la importància de la feina del corresponsal davant la precarització del sector. La figura del corresponsal és essencial per fer entendre el món exterior al seu públic amb una contextualització, un aprofundiment, unes fonts pròpies i una anàlisi crítica que són imprescindibles. Al capdavant, el corresponsal té una enorme responsabilitat: contribueix en gran mesura a construir la imatge que tenim tots plegats de l'estranger.

Marc teòric

“El corresponsal se submergeix en una altra cultura, sense saber molt bé per quant de temps, sense temors a una aventura periodística, a vegades inclús sense conèixer el propi idioma del lloc al qual es dirigeix, però amb una cosa ben clara, el privilegi de ser testimoni en primera persona d’allò que succeeix i poder explicar-ho de primera mà a la seva gent”. (Alcudia, 2016, p. 25)

Noves tecnologies i xarxes socials

El corresponsal és la persona que ajuda al lector a interpretar el món. Són els seus ulls al món. Per això, al ser moltes vegades informacions sobre països que el públic en general té coneixements molt limitats, a diferència de la política nacional o local, la informació internacional és sovint assimilada sense suficients elements d’anàlisi i amb un escàs sentit crític. (Sahagún, 1986, p. 15) Aquest fet provoca que la feina del corresponsal sigui d’una enorme responsabilitat, ja que fins fa ben poc el lector no disposava de gaires més canals per comprovar la veracitat de la informació. La visió que el corresponsal donava del món era la que el públic generalista assumia sense massa qüestionament.

Tot això ha canviat completament amb l’arribada de les noves tecnologies i les xarxes socials. Internet ha permès un accés instantani a una infinitat d’arxius, de bases de dades i de fonts fins fa pocs anys imaginable. Alguns autors han afirmat que aquest fet obligarà als corresponsals a oferir un tipus d’informació alternativa diferenciada de la actual i basada més en l’observació *in situ* i en l’anàlisi. Els lectors són capaços de contrastar i complementar la informació aportada pel corresponsal d’una forma inèdita fins ara.

Segons William Hachten, “si un individu ja no és un recipient passiu de les notícies sinó un *information seeker* capaç de seleccionar les seves notícies d’un ampli ventall de fonts, el corresponsal haurà de reaccionar davant el canvi en els hàbits informatius dels seus lectors, ja que molta gent no espera als mitjans tradicionals per omplir els buits en la seva

informació sobre el món, sinó que acumulen agressivament informació per a sí mateixos". (Tulloch, 2004, p. 180)

El desafiament que representa pels corresponsals informar als *buscadors d'informació* de principis del segle XXI és, per tant, oferir una informació diferenciada. És per això que una de les sortides possibles per desmarcar-se és la tornada al seu ofici tradicional, que passa per posseir uns coneixements molt profunds per satisfer les exigències del consumidor informat i tecnològicament equipat de la era de la informació. (Utlely, 1997, p. 10)

Tenim més informació? Absolutament. Però això no vol dir que estiguem més ben informats. Internet arriba a tothom però la informació arriba sense digerir. Les noves tecnologies han propiciat un intercanvi d'informació massiu però aquí és on el corresponsal esdevé imprescindible a l'hora de filtrar-la. La clau del corresponsal ja no és tant la cerca com l'encert en la selecció i posterior tractament de les fonts. La seva capacitat per destriar aquella informació veraç i fiable de la que no ho és esdevé vital.

Un exemple molt clar de les conseqüències que han tingut les campanyes de desinformació a través de les xarxes han estat en les eleccions presidencials nord-americanes del 2017. Les anomenades *fake news* van propiciar una desinformació de tal magnitud que es creu que van poder influir directament en els resultats de les eleccions als Estats Units. Se sospita que les notícies falses que van circular per Facebook sobre la candidata demòcrata Hillary Clinton van poder afectar radicalment en la seva carrera presidencial i influir negativament en el seu electorat amb l'objectiu que perdés les eleccions. (Fierro, 2017)

Però per altra banda, els nous avenços tecnològics també han tingut conseqüències molt positives a l'hora de facilitar la feina del corresponsal. Les xarxes permeten un accés instantani a una infinitat d'arxius, bases de dades (actuals i antigues), serveis online, weblogs, informes i altres tipus de fonts documentals, moltes d'elles inabastables a través de vies convencionals. A més a més d'oferir una àmplia gama, les xarxes poden facilitar un contacte més directe amb altres fonts diferents a la documental, com per exemple la oportunitat d'establir un diàleg amb persones de difícil accés. (Tulloch, 2004, p. 176)

Tot plegat ha provocat que s'imposi la immediatesa moltes vegades per davant d'una informació rigorosa i contrastada. La cursa per ser el primer a treure una notícia d'última hora ha minvat la qualitat d'aquesta informació i ha propiciat greus errors: "La major rapidesa que els avenços tecnològics permeten en la transmissió de les notícies fa que, a la pràctica, les direccions dels mitjans facin prevaldre aquesta velocitat per sobre de tot, amb la qual cosa moltes vegades només s'arriba a una informació superficial, sacrificant la perspectiva i l'anàlisi per la instantaneïtat". (Tulloch, 2004, p. 182)

A més a més, la imatge que tenim de molts països és aquella que ens arriba només quan es produeixen situacions de desgràcia humana o natural, com un terratrèmol o una crisi humanitària. Sovint no arribem a saber res més sobre la seva quotidianitat política, social i cultural, un fet que provoca un desequilibri informatiu inevitable i que sovint produeix estigmatització o prejudicis (de vegades inconscients) envers el país en qüestió. Evelyn Mesquida, presidenta de l'Associació de la Premsa Estrangera a París, va considerar un perill "deixar que influeixin prejudicis nacionals en la cobertura informativa d'un país, especialment quan es produeixen esdeveniments tumultuosos en els quals els prejudicis revifem i els mitjans informatius tendeixen a reduir la realitat a estereotips, un fet que constitueix un gran obstacle per a la realització d'un treball just i objectiu per part del corresponsal". (Tulloch, 2004, p. 71)

Per Tulloch, "l'obsessió per oferir només les *breaking news*, moltes vegades independentment d'un valor informatiu que vagi més enllà del dramatisme immediat, no permet l'entrada a reportatges elaborats sobre aspectes concrets i quotidians que reflecteixen la realitat sociopolítica d'una determinada societat i que, podria contrapesar la imatge de molts països la realitat internacional de la qual es troba solament composta per una cadena d'esdeveniments dramàtics. (...) Quan "res està passant" és quan tot està passant – la política, l'economia, la religió, les relacions humanes, la feina, l'educació – totes les coses que formen un país i la seva vida". (Tulloch, 2004, p. 191)

En aquest sentit, "la premsa diària sol reproduir també la *discontinuitat* en el tractament de les notícies estrangeres, una pràctica considerada una de les majors limitacions dels mitjans audiovisuals. Aquest model sol repetir-se sobretot en relació a esdeveniments tràgics o amb

una càrrega negativa, i sobre els quals no s'explica com han evolucionat. Aquest *periodisme d'excepció* segueix donant prioritat a les notícies *spot* sensacionalistes, cosa que perpetuen el *reporterisme de crisi* i el *periodisme llampec*, i també contribueix a la distorsió de la realitat, fins al punt que alguns autors han arribat a dir que el corresponsal tracta de "discontinuitats polítiques". (Cohen, 1963, p. 51) Lazarsfeld argumenta que la història de ruptures que són les notícies avui en dia és un obstacle per a la "construcció d'experiències". Al portar-nos l'últim sobre cada història, els mitjans ens fan oblidar els esdeveniments anteriors i són responsables de la *amnèsia informativa* que patim". (Tulloch, 2004, p. 185)

La distribució de les corresponsalies al món

Fora del món occidental, la xarxa de corresponsals dels mitjans espanyols més importants és molt limitada. En el cas de l'Àfrica i l'Àsia, molt sovint hi ha un sol corresponsal per cobrir tot un continent sencer: "La primera constatació que es desprèn del repartiment de les corresponsalies dels diferents mitjans espanyols és que la informació exterior pròpia oferta pels respectius diaris se serveix des d'un sector fixe i molt reduït de la geografia mundial deixant països, regions i inclús continents fora de la cobertura informativa regular". (Tulloch, 2004, p. 109)

En l'anàlisi que Tulloch fa de la xarxa de corresponsalies dels principals mitjans espanyols, la primera conclusió que treu és que la cobertura d'Europa aglutina el 60% del total absolut de destinacions permanents. Si a Europa se suma el percentatge de delegacions d'Estats Units s'arriba a la conclusió que ambdues àrees, que no arriben a sumar el 10% de la població del planeta, reuneixen el 75% del total de les corresponsalies. (Tulloch, 2004, p. 109-110)

"En el cas de l'Àfrica, per exemple, un corresponsal ha de ser testimoni de tots els esdeveniments de rellevància que es produeixen en un territori de 30 milions de kilòmetres quadrats, i ha de saber què ha passat i què passarà simultàniament en cinquanta països sobirans". (Tulloch, 2004, p. 117)

El principal problema que emergeix d'aquest fet és que el corresponsal fora d'Occident s'ha de fer responsable d'un número inabastable de països amb unes realitats polítiques, lingüístiques, socials i culturals molt diverses. "El fet de cobrir molts països, cadascun amb circumstàncies socioculturals diferents, suposa a curt termini un major grau de dificultat a l'hora d'informar en profunditat. Aquesta situació fa que el corresponsal es vegi obligat moltes vegades a recórrer a les informacions elaborades per altres col·legues per estendre la seva cobertura i, més a llarg termini, suposa una limitació de les possibilitats d'especialització del corresponsal". (Tulloch, 2004, p. 115)

A més a més, el corresponsal també s'ha de fer càrrec de qualsevol temàtica que calgui abordar en el país, obligant-lo així a saber una mica de tot però sense esdevenir un expert en res: "Resulta difícil, sinó impossible, convertir-se en especialista des del punt de vista temàtic en els assumptes del país o zona geogràfica de destí, degut a la immensa diversitat d'assumptes que, per norma general, el corresponsal ha de cobrir". (Tulloch, 2004, p. 24) El redactor-cap d'Internacional a La Vanguardia, Pau Baquero, afirmava que el corresponsal és "un tot terreny que ha de saber cobrir amb la mateixa agilitat una crònica política que un partit de futbol, és a dir, qualsevol esdeveniment que succeeixi en el país on està acreditat".

Cal destacar una nova tendència, i és que cada vegada trobem a periodistes més joves que exerceixen aquesta feina, amb una gran capacitat per l'aprenentatge d'idiomes i amb prou feines càrregues familiars que faciliten la seva permanència sense un temps establert al país on són enviats. Però és cert, que fins fa un temps, es distingia en aquest professional a un redactor, habitualment procedent de l'àrea d'Internacional, amb experiència, reputació, i amb domini de l'idioma. (Alcudia, 2016, p. 29)

Per altra banda, ens trobem moltes vegades que tots els mitjans coincideixen en la seva agenda temàtica internacional. Com es determina què és notícia i què no? "La xarxa d'informadors d'un diari, més petita que la de les grans agències, reproduceix les prioritats dels seus competidors i deixa els mateixos buits informatius degut a una noció compartida entre els professionals d'allò que constitueixen les "notícies". (...) La coincidència en les xarxes informatives, tant en el que fa referència a les seves seves com a les seves llacunes, no només reflexa una idea compartida del que constitueix una "notícia", sinó que també

refleixen el consens establert entre els mitjans sobre allò que constitueix un país “noticiós””. (Tulloch, 2004, p. 117)

Els diferents tipus de corresponsal

Tulloch distingeix diferents tipus de corresponsals: els corresponsals fixos, els corresponsals d'agència, els enviats especials, els *freelance* i els corresponsals de guerra. El corresponsal fix és un periodista que pertany a la plantilla del mitjà en qüestió i s'encarrega de cobrir la informació d'actualitat del país o regió on viu, en un règim de dedicació exclusiva.

Per altra banda, els corresponsals d'agència es caracteritzen pel to despersonalitzat de les seves cròniques: “D’ell se n’espera precisament que el seu material sigui suficientment neutre per ser empleat per la gran varietat de mitjans abonats. Prima per sobre de tot la rapidesa i l’elaboració d’una informació asèptica”. Segons Sahagún, les informacions que envia el corresponsal d'agència són redactades en un estil quasi sempre piramidal, fred, despulat d'adjectius i absent de la nota humana, la nota de toc amè i la nota de color. (Tulloch, 2004, p. 32 i 33)

“Els mitjans justifiquen l’ús habitual de les notícies enviades per aquesta figura per diversos motius. El principal és el seu reduït cost. S’ha calculat que el material generat pels corresponsals propis d’un diari costa un 90% més que el material enviat pels seus companys d’agència. (...) Un segon motiu íntimament relacionat amb el primer és la major cobertura internacional que ofereixen les agències, fet que les fa indispensables. Una prova d’això és que cada una de les quatre agències internacionals més importants del món (*UPI*, *AP*, *Reuters* i *AFP*) té delegacions en més de cent països i milers de corresponsals fixos. La capacitat per emprar a centenars de corresponsals a l’estranger complementats, a la vegada, per milers de *stringers* localitzats en les parts del món que no cobreixen els anteriors suposa una xarxa d’informació a nivell mundial molt major que la que pugui desplegar qualsevol diari particular”. (Tulloch, 2004, p. 34)

L’ús de la informació d’agències és rendible, però fa perdre la singularitat del mitjà, allò que el va fer únic per al lector. Tindrem les dades, per descomptat, però mancarà el factor

humà, que és el més important per entendre què passa, i que només pot ser narrat per un periodista que ho viu en calent. Una dada no transmetrà mai la mateixa informació que pot donar un testimoni, perquè l'individu ens diu més amb una sola experiència que tot un full de percentatges. (Alcudia, 2016, p. 16)

Els enviats especials, tot i no ser corresponsals, destaquen pel caràcter ocasional dels seus serveis. Són enviats a llocs de màxima actualitat informativa, que en moltes ocasions implica la cobertura de conflictes. “El periodista acostuma a ser un generalista que compensa la seva falta de coneixements més profunds sobre la realitat sociopolítica del país de destí amb una contrastada capacitat per moure's, fer els contactes necessaris quasi d'immediat i, sobretot, fer arribar la notícia en el temps més breu possible”. (Tulloch, 2004, p. 36)

Els *freelance* es caracteritzen per no tenir un contracte fix amb el mitjà pel qual treballen i cobrar per crònica. És habitual que col·laborin amb més d'un mitjà (mentre no siguin de competència directa) degut a que la seva feina no té un caràcter regular.

Mica en mica el *freelance* ha anat desplaçant la icònica figura del corresposal de plantilla. El seu elevat cost ha fet que molts mitjans, a l'hora de retallar la secció d'internacional, apostessin per un model molt més econòmic: “És una fórmula eficaç per abaratir costos. Els *freelance* representen un mitjà útil per assegurar una cobertura sense haver de suportar les despeses que suposa el mantenir un número elevat de corresponsals fixos”. (Tulloch, 2004, p. 48)

Però la situació econòmica dels *freelance* acostuma a ser molt precària, ja que acostumen a cobrar per crònica i sovint només quan el país on estan instal·lats cobra un especial interès informatiu: “Degut a la dificultat que pot resultar arrencar un compromís dels caps d'internacional per una col·laboració més regular, els *freelance* es veuen limitats a oferir material sobre fets puntuals que succeeixen en països on no hi ha una delegació del diari i que a les empreses els interessa comprar només ocasionalment”. A més a més, “la presència creixent d'aquesta figura comporta paral·lelament un augment del risc en un món on el periodista estranger – en general i el *freelance* en particular – es troba més desprotegit

que mai per treballar sense el suport d'una organització que el recolzi". (Tulloch, 2004, p. 47)

Per últim, el corresponsal de guerra desenvolupa la seva feina en zones de conflicte, un fet que l'obliga a treballar en condicions excepcionals i sovint extremes, on la seva integritat física pot estar en perill. Una situació que no és equiparable amb la resta d'informadors.

Segons el Balanç Anual de Reporters sense Fronteres, l'any 2018 almenys 80 periodistes van ser assassinats, 348 van ser empresonats i 60 segrestats a tot el món. El nombre de periodistes assassinats mentre exercien la seva feina va créixer un 7% respecte l'any anterior. La xifra d'assassinats inclou periodistes professionals, periodistes ciutadans i col·laboradors de mitjans de comunicació. Tot i que els tres anys anteriors el nombre de periodistes professionals morts havia descendit, el 2018 es va produir un augment del 15%. (Diari Ara, 2018)

Aquí entra la figura del periodista ciutadà: "Tenen la categoria de periodistes malgrat que manquen de formació i d'imparcialitat però han arribat a ser l'enllaç de molts mitjans de comunicació internacionals per difondre imatges i vídeos de les atrocitats produïdes en conflictes bèl·lics. Molts d'ells ho fan per mostrar què està passant a la seva terra amb l'esperança que la comunitat internacional faci alguna cosa, sense tenir en compte que aquesta, en molts casos, basa la seva intenció en la quantitat de petroli que està en joc: una comunitat internacional que tan aviat s'escandalitza com els oblida ràpidament, com qui passa la pàgina d'un diari". (Solé, 2015, p. 14)

Les fonts d'informació del corresponsal

Els mitjans de comunicació locals acostumen a ser una de les principals fonts del corresponsal. No hi ha dubte que la premsa local juga un paper primordial en l'elaboració de les seves cròniques. Per als corresponsals a l'estranger llegir el que ofereix la premsa local és essencial. Fins a cert punt són les notícies o, dit d'una manera més precisa, són el punt de partida sobre el que poden basar les seves pròpies notícies. (Tulloch, 2004, p. 135) Tot i així,

“aquest innegable i estès ús del reporterisme de segona mà, lluny de ser criticat per comprometre la rigorositat del corresponsal, és acceptat com a vàlid i legítim”.

És important també mantenir una distància amb les fonts oficials, i si cal, qüestionar-les. “És fonamental que en la utilització de fonts institucionals, el corresponsal es mogui amb especial cautela per no deixar-se influenciar per versions interessades, o dit d’una altra manera, mantenir la distància necessària que li doni aquest grau d’objectivitat imprescindible per la realització satisfactòria de la seva tasca. (...) La cerca de fonts alternatives a les oficials, juntament amb la presència física del corresponsal en el lloc dels esdeveniments internacionals, serveix com a mecanisme de verificació o, en molts casos, de correcció de les versions oficials”. (Tulloch, 2004, p. 145 i 158)

Tot i així, de vegades els mitjans no acostumen a contrastar les informacions oficials. La orientació o interpretació parcial dels fets que poden realitzar els polítics o els seus gabinets de comunicació implica precisament que el corresponsal ha de mantenir un estat de vigilància davant la propaganda, contrastant les informacions oficials, cosa que a la pràctica no sempre es fa: “Tot i que la missió d’aquests gabinets és la de facilitar la feina del periodista i no substituir-la, la pràctica quotidiana confirma l’enorme tendència dels mitjans a acceptar com a pròpies, i sense contrastar, informacions que, donat el seu origen, mai són imparcials”. (Fontcuberta, 1993, p. 141)

“Cal acceptar almenys que es produeix una certa despersonalització en la crònica com a conseqüència d’aquesta sobredependència dels òrgans oficials, el que contradiu una de les raons que hi ha al darrere de l’enviament d’un corresponsal en un determinat país. En lloc d’amortitzar la seva presència física per produir material de primera mà amb la frescor del testimoni directe, les seves cròniques corren el risc de convertir-se en un catàleg de declaracions encadenades, d’un to neutre i sec poc diferenciat del de les agències”. (Tulloch, 2004, p. 147)

En països amb règims autoritaris, la feina del corresponsal acostuma a complicar-se. Es poden trobar múltiples exemples d’estats on hi ha un ús generalitzat de vigilància constant per part de les autoritats per impedir el seu accés a fonts no-oficials. Una vigilància que pot

consistir en tocs d'atenció, amenaces obertes, registres domiciliaris, seguiment i vigilància a la porta de casa o telèfons punxats. (Tulloch, 2004, p. 156)

“Si el periodisme vol retrobar-se, ha de tornar als seus orígens d'implicació sense oblidar les noves tecnologies. El periodista ha de ser un professional que estigui al peu del canó, i no pas davant d'una pantalla en una redacció tancat transcrivint les notes d'agència. Ha de poder aprofitar la maquinària moderna sense que aquesta sigui un factor que redueixi la seva implicació en la notícia. Perquè la dada no té cap sentit sense algú que narri què pot implicar i ha implicat per a la persona. El periodisme creix amb més periodisme, només ens hem de fixar en les noves capçaleres i els seus objectius fundacionals”. (Alcudia, 2016, p. 19)

Metodologia

Aquest treball s'ha basat en les entrevistes realitzades a sis corresponents. Els entrevistats s'han triat en funció de la seva trajectòria personal. Tots han desenvolupat la seva carrera professional fora d'Europa i Estats Units, i la majoria han exercit a l'Àsia. Per tenir una mostra més variada, s'han entrevistat homes i dones, corresponents de plantilla i corresponents freelance, de premsa escrita i televisió. A partir d'aquestes entrevistes s'ha construït un relat que aprofundeix en els següents temes:

1. La transformació del corresponent
2. Les xarxes socials i la immediatesa
3. Eurocentrisme
4. Les fonts d'informació del corresponent
5. Implicacions
6. Futur

Els entrevistats són els següents:

1. **Isidre Ambrós.** Ha estat corresponent de La Vanguardia a l'Àsia durant 10 anys, entre Pequín i Hong Kong (del 2008 al 2018). Abans també havia estat corresponent a Berlín i a Brussel·les. És autor de *30 Europas* i *Management mediterrani. Una alternativa al management anglosaxó*.

2. **Mònica Bernabé.** Va ser corresponent freelance a l'Afganistan per El Mundo del 2006 al 2014, essent l'única periodista espanyola que ha viscut i treballat en aquest país durant tants anys. Ha publicat *Afganistán: crónica de una ficción*. També ha estat corresponent a Itàlia i actualment és la cap d'internacional del Diari Ara.

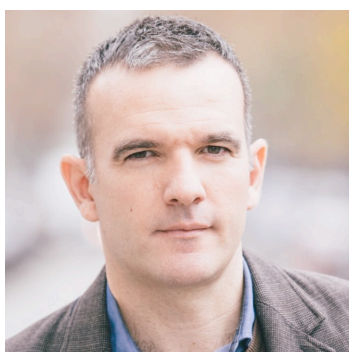
3. **Agus Morales.** Va ser corresponsal de l'Agència EFE a l'Índia i el Pakistan del 2007 als 2012. Va treballar amb Metges Sense Fronteres durant tres anys i va viatjar per l'Àfrica i l'Orient Mitjà. Actualment és director de la Revista 5W, un recull anual de cròniques de llarga distància. Ha publicat el llibre *No somos refugiados* i col·labora amb *The New York Times en Español*.

4. **Vicenç Sanclemente.** Va obrir la corresponsalia de Televisió Espanyola a Pequín l'any 2003. També ha estat corresponsal a Londres, Mèxic, Washington i l'Havana. L'any 2005 va guanyar el Premi Peabody al millor documental televisiu amb *China, millones de pasos adelante*, on tractava l'emigració interna a la Xina. Actualment és el sots-director de Ràdio 4.

5. **Lali Sandiumenge.** Ha estat corresponsal freelance a Lima, Brussel·les, Rabat i El Caire i ha treballat per mitjans com l'Avui, La Vanguardia, El Periódico, El Temps i l'Ara. Ha publicat el llibre *Guerrillers del teclat*, una recerca de quatre anys sobre els bloguers de diversos països del Magrib i el Pròxim Orient i sobre el seu paper en la gènesis de la primavera àrab.

6. **Sergi Vicente.** Va ser el corresponsal de TV3 a la Xina durant més de dotze anys (des del 2002 fins al 2014). Ha publicat el llibre *Xina Fast Forward*, un relat en primera persona on repassa la societat, la política, la cultura i la transformació econòmica i social que ha patit el país en els darrers anys. Ara és el director de Betevé.

Transformació i reptes de futur

1. La transformació del corresponsal

La crisi dels mitjans de comunicació arran de la digitalització ha provocat una forta caiguda de les vendes dels diaris i en conseqüència també de la publicitat, que ha fet baixar molt considerablement els seus ingressos. Els mitjans han hagut de reduir considerablement les seves despeses i això s'ha traduït en fortes retallades. L'Agus Morales creu que la secció d'internacional ha estat de les més afectades: "El motiu és sobretot econòmic, perquè al final la informació internacional és la més cara. Quan venen maldades, els primers que cauen són els d'internacional. Abans es considerava que els grans mitjans havien de tenir una secció d'internacional molt potent perquè això els defineix, però això ha caigut una mica. Una de les seccions més afectades per la crisi va ser internacional, sens dubte, i després no s'ha recuperat".

A la pràctica, això es tradueix en una forta precarització: reajustaments de plantilla, limitació en els desplaçaments i fins i tot tancament de corresponsalies. Per Morales, el procés és inevitable: els corresponsals de plantilla ja estan quedant reduïts a les grans capitals occidentals i els freelance estan ocupant la resta de corresponsalies. D'aquesta manera els mitjans s'aprofiten d'una persona que no és de plantilla i per tant surt molt més rentable.

En aquest sentit, la Lali Sandiumenge subratlla que molts dels corresponsals que tenen actualment els mitjans, de fet, són freelance. "Si un mira les seccions d'internacional de molts mitjans, presenten els periodistes com als seus corresponsals, però molts no són corresponsals de plantilla, són freelance. Col·laboren no només per un mitjà, perquè per viure de freelance, a menys que no estiguis en un país que tot sigui molt barat, difícilment pots sobreviure. Has de treballar per diversos mitjans. Els mitjans paguen un professional, paguen una firma, de cara a la galeria tenen una gran xarxa de corresponsals a molts llocs però en realitat corresponsals seus en tenen pocs. I això cada vegada passa més així. Ara moltes de les corresponsalies estan assumides per freelance. En molts casos són freelance que se n'han anat allà i s'han ofert als mitjans, és a dir, no és que els mitjans els hagin enviat

allà. Crec que el corresponsal de plantilla està condemnat, el que espero és que es canviï la mentalitat i aquests freelance estiguin més ben pagats i en millors situacions econòmiques”.

Per altra banda però també ha estat positiu que la visió del món no hagi quedat reduïda als quatre corresponsals dels mitjans més importants. La visió del món és ara molt més plural perquè hi ha moltes més mirades, punts de vista i opinions. Aquesta obertura ha estat possible en part perquè el món s’ha fet molt més accessible. Ara és molt més fàcil viatjar i explicar què passa arreu.

Pel Sergi Vicente, les facilitats per moure’s pel món avui en dia han canviat completament la figura del corresponsal: “De la mateixa manera que avui dia hi ha molta gent que pot prestar aquest servei d’informació internacional, hi ha molta gent que se serveix d’agències o d’estudiants que estan allà i de tant en tant envien cròniques. Però jo crec que per fer-ho en condicions necessites encara la figura del corresponsal. Ara, el que s’ha acabat, això sí que definitivament i de fet ja fa anys que s’ha acabat, és la figura del corresponsal que vivia pràcticament com un diplomàtic amb totes les facilitats i tota la consideració. Per exemple, els corresponsals clàssics de La Vanguardia els han anat substituint per altra gent que estan més en precari. Però també perquè hi ha més competència. És inevitable. Hi ha molts periodistes que tenen facilitat per viatjar. Abans només podies anar a determinats països si t’ho pagava una empresa, en aquest cas un mitjà de comunicació, i a més a més viure en altres països també era més difícil perquè no només necessitaves el visat, sinó que per seguretat havies de viure en determinats barris de determinades ciutats. Avui en dia un pot fer això amb molts pocs recursos. Abans la comunitat d’expatriats es reduïa als diplomàtics, periodistes i cooperants. Avui en dia la comunitat d’expatriats a qualsevol ciutat del món és molt més àmplia”.

Per altra banda, l’Isidre Ambrós considera que és important preservar la figura del corresponsal fix si per corresponsal entenem una persona contractada i que pugui viure dignament, per dues raons: “La primera, per fidelitat i per sintonia amb el mitjà amb el que està. Un s’acostuma a treballar per un mitjà i a buscar la informació d’acord amb les seves necessitats. Per altra banda, el mitjà té una persona propera al lloc del qual vol informar i en la qual confia, la coneix i per tant sap també què pot fer i què no i com ho farà, i a més a

més sap que buscarà aquelles coses que li interessin. Si tu no tens a ningú fix, no fidelitzes a ningú i li pagues poc, et pots trobar a mig termini que aquella persona no compleixi les teves exigències perquè consideri que, pel que tu li ofereixes de sou o de diners, no li val la pena esforçar-se tant o jugar-se la vida en determinats països i segons quines cobertures a canvi de 30 euros la crònica. Això, que a mig termini sembla una tonteria, a llarg termini el que fa és perjudicar al mitjà, perquè en definitiva aquest mitjà cada vegada donarà informació menys valuosa i per tant perdrà audiència o lectors. Al perdre audiència o lectors perdrà publicitat, i al perdre publicitat perdrà ingressos, i això és un peix que es mossega la cua”.

Bernabé coincideix en la necessitat de preservar la figura del corresponsal de plantilla tot i creure que actualment és una espècie en extinció. Segons ella, la gran majoria de periodistes que treballen a l'estranger pels grans mitjans espanyols són tots freelance. Quan va estar a l'Afganistan era freelance i treballava per diferents mitjans, però el 90% dels seus ingressos provenien de El Mundo. Excepte quan hi havia un fet noticiable molt important, que és quan tots els mitjans recorrien a ella, assegura que qui la “mantenia viva” era El Mundo. De fet, havien fet un pacte verbal en què des del diari es comprometien a comprar-li articles malgrat que no fossin de rabiosa actualitat, i això és el que li va permetre sobreviure com a freelance.

Per altra banda, el Vicenç Sanclemente creu que la raó principal per la qual val la pena mantenir la figura del corresponsal és per tenir fonts pròpies: “Si les teves fonts o les persones a les que entrevistes són les mateixes que tothom, aleshores no val la pena. El que de debò val la pena és tenir una persona que hagi viscut allà i hagi creat els suficients vincles perquè tingui uns personatges que només els té ell i pugui desenvolupar unes històries que només les té ell. I per això val moltíssim la pena”.

2. Les xarxes socials i la immediatesa

Les xarxes socials han portat un intercanvi d'informació i d'opinions massiu. Són l'altaveu de la ciutadania i tothom es pot expressar lliurement a través d'elles. En el periodisme també juguen un paper molt important i fan que el periodista avui en dia tingui una nova feina, que és separar el gra de la palla. Actualment hi ha informació circulant contínuament a les xarxes, i cal saber destriar el que són comentaris personals i opinions de fets concrets. Per això el periodista ha de buscar l'origen d'aquestes informacions i determinar si són fiables o no. Sinó, la desinformació i la propagació de les *fake news* pot ser incontrolable.

Bernabé creu que ara rebem més inputs i més dades però no creu ni que sigui informació de qualitat ni tampoc sap fins a quin punt arriba al públic: "Si jo pregunto a qualsevol persona al carrer com és la vida a l'Afganistan, ningú no m'ho sabrà dir. O a Líbia, que ens toca de més a prop. Díficilment algú m'ho sabrà explicar. És a dir, crec que rebem moltes dades però poca informació de qualitat".

Morales per la seva banda creu que ara tenim molta més confusió: "Fa una dècada molta gent tenia una idea del món fonamentada en una estructura, unes idees... La metàfora d'això potser serien els diaris en paper, que tenen la seva jerarquia: Estats Units, Europa, Àsia, etc. Hi havia una jerarquització o organització dins del caos que ha estat el món el segle XX. Ara crec que vivim en un moment d'absoluta confusió. Hi ha una part evidentment negativa, però també hi ha una part positiva i és que molts aspectes de la realitat que abans no s'explicaven ara potser sí que s'expliquen, millor o pitjor, però apareixen. És un moment més d'efervescència. Com a part negativa hi ha una manca de referents: s'ha trencat la confiança entre el lector i el periodista o mitjà. Abans tenia una veu d'autoritat i era menys habitual discutir-la i ara és el contrari, es qüestiona tot. A més a més ha baixat molt la qualitat de la informació a molts mitjans: menys recursos, menys professionals... Però per altra banda hi ha una abundància d'informació, de desinformació, de gent amb voluntat de mentir... Això forma part també de la democratització de l'accés a canals de difusió. Tothom avui pot tenir un compte de Twitter, Facebook i fer córrer una notícia, un vídeo... La viralitat i tot això té a veure amb aquesta confusió. Et distorsiona la teva visió del món que abans tenies molt més endreçada, que no vol dir que fos una còpia més fidedigne del món, perquè

això no existeix. Però sí que és veritat que ara molta gent no sap on agafar-se: si vull saber d'això, a on he d'anar? La informació al final requereix esforç i coneixement”.

Per això és fonamental que els periodistes facin de transmissors d'una informació veraç i fiable, que coneguin quins canals de transmissió d'informació són segurs i quins no. Han de recuperar el seu paper com a referents per tal que el públic pugui tornar a confiar en ells. Vicente va més enllà i considera que el que cal és crear una massa crítica: “Crec que on més feina s'ha de fer és en procurar que la ciutadania, en un sentit molt ampli, tingui un esperit crític i dins d'una diversitat triï quines són les seves fonts d'informació, i per tant de qui se'n pot fiar i de qui no”.

En aquest sentit, el Consell de l'Audiovisual de Catalunya està llançant iniciatives per promoure l'alfabetització mediàtica. Des de Betevé, Vicente explica que estan preparant un projecte per convertir les visites escolars a la televisió local en una mena de pràctiques perquè els infants puguin, per exemple, diferenciar una notícia real d'una de falsa. “És una responsabilitat col·lectiva i compartida, i en aquest sentit sóc optimista perquè els símptomes són bons. Hem passat uns anys de molta indiferència a realment adonar-nos-en de l'impacte que té tot això. Potser el cas més clar és com una campanya presumptament manipulada des de l'exterior condicionava l'elecció d'un president dels Estats Units”.

Saber què està passant en un moment precís i poder-ne informar és una de les principals missions del periodisme. Però amb l'arribada de les noves tecnologies i les xarxes socials sembla que tot s'hagi accelerat i hi hagi una obsessió per l'actualització contínua. “El problema és quan tenim cada cop menys fonts d'informació i tenim més pressa per saber què ha passat. Això el que fa és que tothom reproduceix a poques fonts que de vegades són fiables, però d'altres vegades potser no, i això porta a que tinguem en aquest cas sí, pitjor informació. L'afany per saber què està passant és humà, és normal. Una cosa és l'afany i una altra cosa és la obsessió per saber coses que potser no són tan importants en aquell moment. De vegades volem saber detalls que són intrascendents perquè hi ha aquesta obsessió per la actualització permanent. Això sí que pot fer molt mal i de fet ha fet molt mal a les cobertures que s'han fet en l'última dècada. El que s'ha de fer és combinar la immediatesa amb una visió racional que et digui que ara hi ha coses que no les podem

explicar o que hi ha informacions que necessiten madurar. Moltes vegades per la pressa d'emetre-les s'acaben fent grans errors". (Morales, 2019, p. 54)

En la mateixa línia, Sandiumenge subratlla les conseqüències que té precipitar-se i cometre aquests errors: "La immediatesa no fa que les notícies siguin pitjors sinó que no s'hi aprofundeixi. Importa més donar la notícia el més ràpid possible que la qualitat i el context en què es donen aquestes notícies. I això pot comportar errors en la informació. Per exemple, atribuir un atemptat al terrorisme islamista. Aquell atemptat potser no ha tingut res a veure amb l'islamisme radical i si és així caldrà corregir-ho després, però el problema és que ja s'ha donat aquella idea".

Bernabé explica la pressa que sovint tenen els mitjans per ser els primers en donar l'última hora: "Quan treballes en una redacció i passa alguna cosa et demanen que siguis el primer a publicar-ho i fer un *push* (una notificació d'última hora) per ser els primers en enviar l'alerta als teus seguidors. Jo crec que evidentment, no només en la informació, sinó en qualsevol feina, fer-la ràpida i bé, és impossible. I més amb el tema del periodisme, que has de confirmar la informació i el que estàs explicant. Per tant jo crec que sí, la qualitat ha quedat totalment afectada per aquesta obsessió per la immediatesa. Crec que al lector o al teleespectador no li passarà res per rebre la informació dos minuts més tard".

3. Eurocentrisme

Moltes vegades s'acusa als mitjans de tenir una visió del món centrada bàsicament en Europa i els Estats Units. És una de les lleis del periodisme clàssic: com més a prop passi alguna cosa de casa teva, més interès tindrà. Només cal mirar qualsevol telenotícies i veure quant de temps es dedica a Europa i quant de temps a la resta del món. Però això justifica que continents sencers com l'Àsia, l'Àfrica o Oceania acostumin a quedar en l'oblit?

Sandiumenge considera que és lògic que es parli molt d'Europa si nosaltres formem part de la Unió Europea, perquè el que passi allà té una repercussió directe en les nostres vides. Però per altra banda també creu que a vegades la resta del món cau molt lluny i s'informa poc de temes que podrien ser molt interessants. Segons ella, el gran continent oblidat sempre ha estat l'Àfrica.

Per altra banda, Bernabé és més crítica amb la visió que els grans mitjans ofereixen del món i considera que no és justificable el seu eurocentrisme: "El món és molt més gran que Europa. Si creiem que el món es limita a Europa és que tenim un problema greu. Crec que és un problema de qui decideix que només hi hagin corresponsals a Europa i a Estats Units i ara a la Xina perquè hi ha un interès econòmic. Jo crec que si les històries s'expliquen bé i la informació és de qualitat, la gent té interès. Però li has de donar informació de qualitat, no un refregit que has agafat d'una agència. És a dir, que es noti que tens un periodista sobre el terreny i que expliqui coses que no surten normalment. Realment té més interès una notícia del Brexit que el que està passant en un país de l'Àfrica, si expliquem alguna cosa diferent que no sigui la típica història de l'Àfrica amb un periodista sobre el terreny? Jo crec que sí, té molt més interès".

Ambrós considera que és normal que els mitjans europeus tinguin una visió eurocentrista perquè al cap i a la fi compartim una mateixa cultura i història. Però subratlla que una altra cosa és que no siguem capaços de valorar de manera suficient el paper de l'Àsia en el segle XXI, la seva importància i la seva influència: "Quan algú no sap situar davant d'un mapa mut Laos i Myanmar és preocupant, perquè si no sabem situar-los en un mapa no sabem valorar la seva importància i per tant el paper que puguin jugar. Però això no passa només amb

l'Àsia. Per exemple, a Europa, quants mitjans d'Europa Occidental tenen corresponsals a Romania o a Grècia? A vegades tampoc tenim clar que, malgrat que som europeus i que per tant les nostres fronteres són Europa, tampoc no els donem prou atenció a segons quins països del nostre entorn i que també juguen a la Unió Europea i tenen influència, com Bulgària i Romania”.

L'Àsia cada vegada ha anat prenent més rellevància a nivell mundial, especialment la Xina. El seu fort creixement econòmic ha deixat enrere la imatge d'un país pobre i poc industrialitzat i s'ha posicionat a l'avantguarda del desenvolupament tecnològic i la modernitat. És evident que el seu rol en el mapa mundial ha canviat radicalment. Actualment és la segona potència mundial. Per altra banda, també és important destacar que moltes vegades interpretem per Àsia el que és la Xina i ens oblidem de Corea i del Japó, que són dues altres potències a nivell mundial.

Ambrós creu que sí que hi ha interès per l'Àsia, però pensa que es tracta d'un factor tan geogràfic com cultural: “Penso que és un factor merament geogràfic, que està molt lluny i aleshores ens costa molt prestar-li atenció. En el fons, nosaltres ens considerem europeus i per tant ens interessa el que és més semblant a la nostra societat; Europa i Estats Units. És fonamentalment el factor de llunyania i també de desconeixement cultural”. Tot i així, Ambrós es mostra convençut que això canviarà forçosament en el futur, tan pel pes demogràfic de l'Àsia com per la seva influència econòmica.

Morales per la seva banda troba a faltar una massa crítica mínima de coneixement de determinats països. Creu que la manca d'informació que tenim sobre l'Àsia és enorme, i en canvi a Estats Units sí que hi ha molta més cobertura del continent sobretot per la Xina, que és el gegant asiàtic, el rival econòmic: “Al món anglosaxó en general hi ha una consciència més gran que una part del poder d'alguna manera s'ha traslladat a l'Àsia i el Pacífic. Són molt més conscients d'això i sobretot li donen molta importància a la informació econòmica, i si li dones molta importància a la informació econòmica has d'anar a l'Àsia”.

Vicente també està convençut que l'Àsia anirà guanyant pes als mitjans en el futur: “Hi ha un creixent pes econòmic, polític, un major coneixement de l'Àsia i fruit de tot això també

crec que hi haurà un major intercanvi cultural i per tant més curiositat. De fet, avui en dia no és comparable com mirem a la Xina o al Japó que l'època en què jo me'n vaig anar cap allà, el 2002. Tampoc fa tant en termes històrics. En canvi ha canviat moltíssim, i això seguirà passant indiscutiblement. El que passa allà cada cop té més implicacions en la nostra realitat. Si hi ha una guerra comercial entre la Xina i els Estats Units això de retruc també pot afectar Europa. Però seguirà quedant-nos lluny, això també tinguem-ho clar. Avui en dia crec que és indiscutible la necessitat de tenir una corresponsalia a l'Àsia i preferiblement a Pequín perquè té el mateix pes polític, internacional i econòmic que Washington”.

Bernabé creu que en realitat tot va molt lligat als nostres propis interessos, els interessos d'Occident o d'Espanya: “Actualment la Xina és el gran interès perquè és el gran gegant econòmic i per tant ens interessa. La resta de països, com no hi hagi algun altre tipus d'interès, no crec que els mitjans fixin la seva atenció allà. Quan la guerra de l'Afganistan estava en el seu apogeu, era súper important el que passava allà i a Pakistan. Qualsevol cosa que passés a Pakistan eren súper notícia als mitjans espanyols. Ara hi ha hagut eleccions al Pakistan, algú se n'ha assabentat? No. No interessen ja, perquè ja no ens afecten. Han sortit del focus. Per això dic que un país de l'Àsia resultarà d'interès informatiu per nosaltres si creiem que hi ha interessos que ens puguin afectar. Per desgràcia així funcionen els mitjans”.

També cal tenir en compte els motius històrics. Molt probablement a Espanya tenim més cobertura de l'Amèrica Llatina pels lligams històrics i culturals fruit de la colonització, mentre que el Regne Unit té uns lligams més forts amb l'Índia o el Pakistan. O França amb les seves ex colònies a l'Àfrica. En canvi, l'Índia o l'Àfrica gairebé no existeixen als mitjans espanyols.

Per altra banda, és remarcable observar que la majoria de mitjans tenen només un corresponsal que s'encarrega de cobrir tot el continent asiàtic. Un sol corresponsal per una regió en la qual viuen dos terços de la població mundial amb una diversitat lingüística i cultural extraordinària. Com pot fer-se càrrec una sola persona del què passa a tants països simultàniament?

La majoria de corresponsals creuen que és impossible. Ambrós assegura que el que és essencial és haver estat als llocs: “Es pot arribar a tot arreu? Sí, però s’hi ha d’anar. S’ha de conèixer, s’ha de veure, s’ha d’haver parlat amb la gent. Un periodista si no està al lloc, si no coneix, malament”. Sandiumenge hi coincideix: “El problema és si tu no coneixes aquests països. Si els coneixes, si pots viatjar i pots fer els teus contactes no és massa problemàtic. Però si no hi has anat, llavors què? A vegades s’informa de països on el corresposal no ha estat o no coneix, i aleshores sí que és molt més problemàtic”.

4. Les fonts d'informació del corresponsal

Tots els corresponsals coincideixen en què els mitjans locals són una important font d'informació del corresponsal, així com la pròpia agenda de contactes que un va fent amb el temps. Però sovint els mitjans tiren molt d'informació d'agències. És una informació econòmica, ràpida i neutre. Però també hi ha el risc d'abusar massa d'elles. Morales creu que l'agència és més un servei pels mitjans que un producte directe pel lector: "Un mitjà important es defineix per la seva mirada sobre el món, i la mirada sobre el món la defineixen els corresponsals. No té lògica que tota la teva informació internacional sigui d'agències perquè no té personalitat pròpia. Però sí que una de les principals fonts dels corresponsals són precisament les agències i els mitjans locals. Per un mitjà important a segons quins països el corresponsal és la seva extensió. Si té un segell particular aquell mitjà, és perquè els corresponsals hi contribueixen donant la seva mirada del món. Els mitjans no poden construir una mirada sense ells".

Per Ambrós, les principals fonts del corresponsal acaben sent els mitjans d'informació i les pròpies fonts informatives, que poden ser gent de partits polítics, associacions empresarials, ambaixades... Destaca que tot depèn del temps que un pugui estar al país. A mesura que hi està més temps, el corresponsal va fent més xarxa i més agenda.

Sandiumenge, que ha treballat sobretot amb temes socials i polítics, afirma que la premsa local i els periodistes locals són fonamentals: "Has d'estar al cas del que publica la premsa local, qui són els periodistes locals, com es mouen, quins són els temes... Ells t'ajuden a destacar temes, i és molt interessant conèixer-los. Per exemple, quan vaig estar a Lima hi havia molta llibertat de premsa. Per una banda, tenies més accés a conèixer quines possibles fonts hi havia i tenies més accés a fonts d'informació (que et rebessin i t'atenguessin) perquè la premsa de l'estat espanyol tenia un cert estatus. En canvi, en el cas de Rabat era tot el contrari: la informació estava tan controlada que no hi havia gran diversitat de mitjans, eren mitjans controlats per l'Estat. Estava molt tancat el món de la informació, i tenies poc accés. T'havies de buscar la vida per conèixer fonts: anar a associacions, anar a entitats... Com un procés de periodisme normal. Mires la premsa local, busques per internet, busques associacions... Depèn dels temes que tractis. Per mi, el món

associatiu i la societat civil han sigut potser la gran font d'informació, de posar-me a la pista sobre temes, siguin col·lectius organitzats o no”.

En la seva experiència a l'Afganistan i tenint en compte que només s'editen un o dos diaris al país i de tirada molt limitada, Bernabé explica que ella havia d'anar a buscar la informació més directament al carrer: “A mi m’han obert molt les portes a l’Afganistan associacions i ONGs: a partir d’una ONG contactes amb altra gent, et permet conèixer diferents famílies afganeses, associacions locals... O també els propis periodistes o cooperants que hi ha allà, i vas fent la teva cartera de fonts més enllà de les fonts oficials (OTAN i govern). En el cas d'Itàlia, que hi vaig anar després de l'Afganistan, allà sí que alguns periodistes em van passar alguns telèfons de contacte de fonts més oficials, i a mesura que comences a treballar i comences a escriure temes, vas fent entrevistes, vas coneixent gent, i va augmentant la teva agenda. Inicialment tens una agenda molt minsa i és molt difícil treballar però després amb el temps es va ampliant”.

Vicente defensa que totes les fonts són importants i que s’ha de tirar de tots els recursos que un tingui a l’abast: “A vegades fins i tot quan són mitjans molt controlats per l’estat o per un partit en un règim autoritari, són imprescindibles, perquè al final et donen una visió més la visió oficial. Per tant, sí, els mitjans locals són una font important però per descomptat no l’única. La millor font és la font directa: és a dir, ha passat una cosa, me’n vaig allà, ho miro i parlo amb la gent. Això et serveix pel periodisme local o per la corresponsalia i mai hauria de canviar. El problema és que no sempre pots estar a tot arreu i com més gran és el territori que has d’abastar més difícil ho tens. Però jo crec que els mitjans locals són una bona font, les agències també ho són perquè tenen informació més de primera mà que ningú, i les xarxes socials també però has de saber navegar-hi. És molt fàcil donar per bones coses que a vegades et van molt bé pel que tu volies explicar, però això no t’eximeix de la teva responsabilitat de contrastar-ho. En el cas de les corresponsalies la diplomàcia també té informació important, organitzacions i institucions de tota mena... Has de tenir la teva pròpia agenda. Has de tirar de tots els recursos que tinguis”.

5. Implicacions

Moltes vegades ser corresponsal té unes certes implicacions o renúncies. Ambrós assegura per una banda que ser-ho és molt interessant perquè un coneix a molta gent i a molts països diferents, però per altra banda també hi ha un desarrelament important. Segons ell, s'ha de relativitzar tot. A nivell personal, assegura que té un preu perquè és com un sacerdot: "Estàs treballant 24 hores al dia i és complicat trobar una persona que t'aguanti. Normalment és una feina solitària, malgrat facis amistats i coneguis a molta gent. (...) Tu perds amistats, la teva dona també, els teus fills també... És un preu fort. Després t'obliga a tu i als qui t'envolten també a un esforç continu perquè quan canvies de país, et canvia tot: els punts de referència, les amistats, els preus, l'idioma, la cultura... Això vol dir que cada 4, 5, 7 anys tu fas un *reset*. Passes de l'alemany al xinès. Les cultures són diferents, els horaris també... Tot et canvia".

Bernabé coincideix en que un corresponsal ha d'estar disponible permanentment, tots els dies de la setmana: "En aquest sentit és bastant esclava la feina. I més en un país com l'Afganistan, que és un país on tampoc no és que tinguis gaires coses per fer que no sigui treballar, perquè no és un país on puguis sortir a passejar pel carrer tranquil·lament. Però això és un risc que jo vaig decidir assumir. És una vida molt dedicada a la feina. Feina passional d'altra banda, però molt dedicada a la feina. Per altra banda, ser freelance té el risc que té qualsevol freelance allà on estigui, que és l'angoixa de quant facturarà a final de mes. Cada mes aquesta angoixa no te la treu ningú. A més a més, quan pares no ingresses absolutament res. Pots fer vacances però ningú no te les pagarà".

Vicente també posa èmfasi en el tema vocacional: "No tens horaris ni de dormir ni de menjar ni familiars. És una feina de grans sacrificis en aquest sentit. Però un metge de guàrdia o un polític també et dirà el mateix. El que sí que és imprescindible és tenir vocació d'explicar què passa al món. Hi ha vegades que et trobes amb tota mena d'adversitats, físiques, polítiques, de falta de comoditats, però el que pot més és la teva vocació per explicar-li a la teva audiència què ha passat allà. En un terratrèmol per exemple, on ni tan sols dorms i veus morts per tot arreu, no hi ha millor antídote contra aquestes adversitats que entendre-ho com una vocació, com un ofici fins i tot".

6. Futur

Per encarar el futur, també convé conèixer quina és la situació dels mitjans fora de les nostres fronteres i quin model estan adaptant. És especialment destacable el cas del New York Times, un mitjà que cada vegada està contractant a més periodistes i fa cobertures cada cop més plurals. Morales subratlla que es tracta d'un mitjà global: "Un mitjà global amb aquesta aspiració no es pot permetre retallar internacional, al contrari, ha d'invertir-hi, ha d'invertir en bones històries. El lector busca una informació internacional de qualitat, no només li importa què passa a Nova York o a Los Angeles. Això ja determina que la seva aposta mai no pot ser retallar, al contrari, vol donar-nos una cobertura global. Pocs mitjans ho poden fer realment, perquè estem parlant de grans operacions mediàtiques. Com menys depens de la publicitat, més llibertat tens per publicar allò que tu creus que has de publicar. La indústria ha de fer una reflexió en aquest sentit i adonar-se'n que aquest és el camí".

De fet, ara mateix el diari nord-americà té més ingressos per subscripcions que per publicitat. Gairebé el 63% dels seus ingressos totals procedeixen ja dels lectors, mentre la publicitat online i el paper continuen baixant. Les xifres demostren que l'aposta per les subscripcions digitals ha tingut un èxit rotund: des del 2011, el número d'usuaris que opten per pagar per poder consultar sense restriccions la informació que publica el rotatiu nord-americà no ha parat de créixer fins a arribar als 3,8 milions de persones. (Nafria, 2018, eldiario.es)

Ambrós veu complicat el futur, ja que considera que el sector està en un procés de transformació. Tot i així, pensa que la figura del corresponsal sobreviurà: "El dubte és si el corresponsal serà una persona del mitjà o un contractat local. Per mi, encara que sigui més car, hauria de ser una persona de plantilla. Al cap i a la fi un corresponsal no deixa de ser els ulls del públic d'aquell mitjà en un determinat país o regió. Malgrat que avui en dia estem en un procés de globalització i els ulls del públic són globals, la cultura d'un determinat públic és local. I ho podem veure en el més simple: un ciutadà de Barcelona mirarà segurament les runes de Baalbek, al Líban, de manera diferent que un italià. Perquè possiblement l'italià allà hi vegi els orígens de la seva civilització i del seu país. I per nosaltres són unes runes importants, imponents, magnífiques, però ens les mirem com uns

monuments, que són “aliens”. L'altra possibilitat és que el corresponsal sigui local i el mitjà el fitxi i li pagui dignament. És una solució. Però aleshores aquest periodista sempre pecarà d'una mirada local en les seves explicacions”.

“Jo crec que el corresponsal perviurà, igual que perviurà el periodisme, al cap i a la fi el periodisme no és res més que explicar coses que passen a una gent interessada en conèixer-les i que confia en el periodista com un notari, com un senyor que explica una història i que sap que és veritat. Jo penso que perviurà, però perquè pervisqui cal que els mitjans es replantegin que els maquinistes són els periodistes. Avui en dia, els mitjans que tornen a anar bé són el New York Times, el Wall Street, el Washington Post... El primer que va fer Jeff Bezos quan va comprar el Washington Post és contractar periodistes: pagar-los un sou digne i que facin històries. I el Washington Post torna a pujar, és molt simple”.

Sanclemente apunta al sorgiment de nous projectes amb nous enfocaments: “Hi ha una cosa interessant que sobretot l'han explotat freelance i que són aquestes revistes de reportatge en profunditat. Els personatges únics. Això és el que salvarà els corresponsals. No l'explicar el fet que ha passat en un moment, perquè això ja ho tenen totes les agències. És intentar fer peces de qualitat”.

En aquesta línia, iniciatives com la Revista 5W, dirigida per l'Agus Morales, són la mostra que hi ha una altra manera de fer periodisme i explicar la informació internacional. Defugen del format de la notícia i la obsessió per l'última hora i aposten per cròniques que relatin històries en profunditat de qualsevol racó del món. Sense dependre de la publicitat i per tant poder escriure i publicar allò que un vulgui, depenent així dels subscriptors i de la gent que paga per llegir una informació de qualitat.

Potser un sol mitjà no pot arribar a tot arreu. Morales creu que els mitjans han d'apostar per una secció o camp concret i oferir una informació de més qualitat: “Potser avui no és possible que un sol mitjà faci la millor informació de política, economia, cultura, societat i esports. Tampoc no passa res. Potser no té sentit que hi hagi 100.000 mitjans o els que siguin informant d'una mateixa cosa alhora i cal una certa diversificació en aquest sentit. Sinó el que passa és que tenim una sobreabundància d'informació i en d'altres coses no

tenim a un periodista que hagi arribat allà. Entenc que el més lògic seria anar cap a un equilibri i que els mitjans se n'adonin que tots plegats hem de ser una mica més humils i arribar fins on arribin les possibilitats de cadascú”.

La idea és que no serien tan mitjans globals sinó mitjans potser més de nínxol o especialitzats, amb un interès més concret, i de pagament. “Crec que això té tot el sentit i que cada cop hi haurà més gent que pagui per continguts. Depenent de la cultura també hi ha el costum de pagar o no per la informació, però crec que això poc a poc s'anirà imposant i crec que també mitjans tradicionals que fins ara no s'atrevien o no van donar el pas de fer el mur de pagament, ara ho faran”. (Morales, 2019, p. 53)

Entrevistes a sis corresponsals

Entrevista Isidre Ambrós

P. És important preservar la figura del corresponsal?

R. Si per corresponsal entenem una persona contractada i que pugui viure dignament, jo penso que sí, i per dues raons. La primera, per fidelitat i per sintonia amb el mitjà amb el que està. Un s'acostuma a treballar per un mitjà i a buscar la informació d'acord amb les seves necessitats. Per altra banda, el mitjà té una persona propera al lloc del qual vol informar i en la qual confia, la coneix i per tant sap també què pot fer i què no i com ho farà, i a més a més sap que buscarà aquelles coses que li interessin. Per això cal mantenir la figura del corresponsal com una figura del teu equip, no del primer que passi i pagant-li cada vegada diferent en funció de qui és, perquè això al final no porta enlloc.

Els mitjans tendeixen a externalitzar els seus serveis i a treballar amb periodistes freelance o fins i tot locals?

Jo diria que, desgraciadament, a Espanya passa això i a Europa a alguns països també. Hi ha aquesta tendència de contractar gent local o contractar freelance, però no el freelance clàssic del model anglosaxó que era una persona que treballava pel seu compte però que estava ben pagat pels mitjans, sinó al revés, cada vegada se li paga menys i se li exigeix més. I això no és bo. El normal és que a la gent se li pagui un sou, produeixi i després es vengui aquesta producció, no al revés.

Si tu no tens a ningú fix, no fidelitzes a ningú i li pagues poc, et pots trobar a mig termini que aquella persona no et compleixi les teves exigències perquè consideri que, pel que tu li ofereixes de sou o de diners, no li val la pena esforçar-se tant o jugar-se la vida en determinats països i segons quines cobertures a canvi de potser 30 euros la crònica. Això, que a mig termini sembla una tonteria, a llarg termini el que fa és perjudicar al mitjà, perquè en definitiva aquest mitjà cada vegada donarà informació menys valuosa i per tant perdrà audiència o lectors. Al perdre audiència o lectors perdrà publicitat, i al perdre publicitat perdrà ingressos, i això és un peix que es mossega la cua.

És justificable l'eurocentrisme dels mitjans espanyols?

Bé, això és discutible. M'imagino que és normal que els mitjans europeus tinguin una visió eurocentrista perquè al cap i a la fi és la teva cultura i per tant la teva història. Una altra cosa és que no siguem capaços de valorar de manera suficient el paper de l'Àsia al segle XXI, la seva importància i la seva influència. Quan algú no sap situar davant d'un mapa mut Laos i Myanmar és preocupant, perquè si no sabem situar-los en un mapa no sabem valorar la seva importància i per tant el paper que puguin jugar. Però això no passa només amb l'Àsia. Per exemple, a Europa, quants mitjans d'Europa Occidental tenen corresponsal a Romania, o a Grècia? A vegades tampoc tenim clar que, malgrat que som europeus i que per tant les nostres fronteres són Europa, tampoc no els donem prou atenció a segons quins països del nostre entorn i que també juguen a la Unió Europea i tenen influència, com Bulgària i Romania. Dit això, penso que se li ha de prestar més atenció a l'Àsia. Moltes vegades interpretem per l'Àsia el que és la Xina i ens oblidem de Corea i del Japó, que són dues altres potències a nivell mundial.

No hi ha interès per l'Àsia aquí?

Jo penso que sí que hi ha interès. Penso que és un factor merament geogràfic, que està molt lluny i aleshores ens costa molt prestar-li atenció. També penso que en el fons, nosaltres ens considerem europeus, del primer món, i per tant ens interessa el que és més semblant a la nostra societat; Europa i Estats Units. És fonamentalment un factor de llunyania i també de desconeixement cultural.

Penses que això canviarà en el futur?

Jo penso que sí. Ha de canviar forçosament, pel seu pes demogràfic, per la seva influència econòmica... La Xina és la segona potència mundial. Japó és la tercera potència mundial, i Corea del Sud no és la quarta però pot estar entre les més potents del món. I si mirem el grup del G20 hi ha la Xina, el Japó, Corea i Indonèsia, com a mínim 4 de 20, és ja un 15%. El futur passa per Àsia, no ens enganyem.

Per què els principals mitjans espanyols tenen només un corresponsal per tot el continent asiàtic?

És un problema de rendibilitat econòmica. Tal i com estan els mitjans de comunicació espanyols avui en dia, tenir gent destinada a l'Àsia ja és un luxe. Persones pagades dignament amb contracte a l'Àsia només hi ha El País, La Vanguardia, TVE, TV3 i el delegat de l'agència EFE. Tota la resta són gent amb contractes comercials i amb unes condicions més o menys precàries. Això no hauria de ser així. Com a mínim, n'hi ha hauria d'haver 3 o 4. Un per la Xina, un pel Japó i un pel sud-est asiàtic mínim.

Com ha canviat la feina del corresponsal amb l'arribada d'internet?

La funció del periodisme sempre ha estat la mateixa. Tu vas a un lloc, mires unes coses, les veus i les expliques. Això no canvia. Dit això, fa 20 anys els mitjans tecnològics eren molt més mecànics i no hi havia internet. El meu primer ordinador portàtil era un ordinador a piles i era el més eficient de tots. Anàvem als hotels i als llocs i semblàvem agents secrets, perquè arribaves a un hotel i el primer que feies era anar a la caixa del telèfon, desmuntar-la i amb unes pinces que es deien dents de cocodril punxaves la connexió telefònica. Hi havia vegades que funcionava però si la línia passava per centraleta a vegades era un desastre. Això per comunicar-te amb la redacció. Evidentment, les teves fonts d'informació eren els diaris locals i la gent que tu coneguessis o que et podien presentar. Tot això després va anar evolucionant amb l'arribada dels telèfons mòbils, que ja va ser un gran què, perquè anaves amb un ordinador i un mòbil que et feia de mòdem, et connectaves a la redacció amb l'ordinador i podies enviar les cròniques a través de l'ordinador, cosa que abans no passava. Abans hi havia el tèlex, que era un espècie de cinta on tu escrives amb una màquina i sortien tot de foradets i quan arribava a la redacció es convertia en una crònica escrita en paper, com si escrivissis a màquina. Després va venir el fax, on tu escrives en una màquina d'escriure portàtil, li donaves al de l'hotel i ell tenia un fax que era una fotocopidora i tal i com tu ho posaves arribava a la redacció. Si això fallava, que fallava moltes vegades, l'altre sistema era el que es deia abans "cantar la crònica". Tu trucaves per telèfon i l'anaves llegint.

El punt d'inflexió és quan arriba internet. Quan arriba internet i al cap de molt poc temps, els corresponsals deixem de tenir oficines i ens quedem treballant a casa. Una, perquè pel mitjà és més barat, i dos, perquè pel periodista és més còmode, sempre i quan treballis sol. Una altra cosa són a llocs on hi hagi un equip de dos o tres corresponsals, amb una secretària, un fotògraf i amb una mínima estructura. També abans tenies la màquina d'escriure, la fotocopidora, el fax... Tenies molts més estris i necessitaves més espai. Quan tot això arremet a un ordinador i a un cable, ho tens molt més fàcil, perquè abans te n'anaves d'enviat especial a les eleccions d'un país i t'hi estaves 10 dies i t'enduies la maleta plena de carpetes i de llibres. Necessitaves material per saber-ho, la Viquipèdia no existia, Google tampoc. L'únic que tenies era la teva saviesa, la dels teus llibres i la dels teus contactes. Llavors t'havies de passar la meitat del dia prenent cafès, dinant, sopant, prenent copes, veient gent... Jo penso que això encara és vàlid avui en dia. Una cosa és que el que et puguin dir o explicar per Google o per mail. Una altra cosa és que t'expliquin el mateix cara a cara. Quan tu parles amb algú i li fas una pregunta, si el tens davant veus la cara, els gestos, la manera en què et contesta i ho interpretes.

El punt d'inflexió és a finals del 90 – 2000. A partir d'aleshores s'obre una altra etapa. Tu des de casa teva o des del teu despatx, per exemple, ara quan estava a Pequín, m'era molt més fàcil controlar el que passava a Corea del Sud o al Japó, que eren dos països que tenia molt propers. Al matí no només mirava la premsa xinesa, sinó que mirava la premsa del Japó, de Corea del Sud, de Singapur... Mirava l'online, les cadenes de televisió... I després tenia les *breaking news* que t'entren directament a l'ordinador. Tu en tot moment estàs connectat en tots els països. Malgrat tot, insisteixo, cal estar allà i cal anar-hi. Si tens una regió, com era el meu cas, has d'anar-hi cada 3, 4, 6 mesos depenent de la importància del país. Primer per mantenir les fonts informatives. Segon per veure si el país i la societat canvia i cap a on canvia. Això et permet que, quan hi ha hagut un atemptat, que és una cosa que sempre t'agafa a contrapeu i fora de joc, siguis capaç de fer una primera crònica sabent el que escrius. Si saps on ha estat el lloc, l'hora i les víctimes que hi ha hagut, és molt fàcil poder fer una crònica pensant que allò, dins de tot, hagués pogut ser una massacre. És un desastre, però s'ha pogut minimitzar. Això és important també. Tu tens la *breaking new*, pots escriure i després te n'hi vas i t'estàs allà els dies que faci falta o que et digui el diari. Però ja has pogut fer una primera crònica.

Quines són les principals fonts d'informació del corresponsal?

Acaben sent els mitjans d'informació i després evidentment les teves fonts informatives, que poden ser gent de partits polítics, associacions empresarials, de les ambaixades... Tot això ja depèn del temps que puguis estar en un país. A mesura que hi estàs més temps, vas fent més xarxa i més agenda. Tu quan arribes a la Xina no coneixes a ningú. A mesura que vas tenint més temps vas coneixent advocats, activistes, algun diplomata més de la Unió Europea o del teu país que té més contactes i et fa alguns comentaris... Normalment són comentaris que probablement no et donaran una *breaking news*, la *breaking news* segurament te la donarà l'agència de notícies del país o la CNN del país. Però sí que a vegades et permeten posar-te sobre la pista per veure quan alguna cosa està canviant, o preveure que d'aquí unes dies això es compliqui perquè hi ha aquestes senyals o moviments o aquesta inquietud en el món diplomàtic... Potser no és una notícia directa, però sí que et posa sobre la pista i tu et dediques a fer la teva feina, que és anar donant la llauna i fer la mateixa pregunta a quatre persones, i al final fas una crònica.

Quin paper han tingut les xarxes socials en el món del periodisme?

Les xarxes juguen un paper molt important i fan que el periodista avui en dia tingui una nova feina, que és separar el gra de la palla. Avui en dia amb les xarxes hi ha contínuament informació, però a vegades no tota és bona, sinó que n'hi ha molta que hem de saber destriar; el que són comentaris personals i opinions de persones de fets concrets. Cal mirar molt bé d'on vénen aquestes informacions, quin és el seu origen i per què estan a les xarxes socials. Tu evidentment tindràs els teus filtres, has escollit els teus mitjans, els teus opinadors, en definitiva les teves fonts informatives de sempre que a més a més de tenir-les per telèfon o perquè les veus de tant en tant dinant o fent un cafè, connectes amb elles a través de les xarxes. Tenen un paper important. Estem parlant sempre de periodistes i professionals de la informació, una altra cosa és la població que està a les xarxes i opina i que rep informacions a vegades d'origen dubtós. Aleshores es generen les *fake news*, que més o menys sempre han existit i que abans es deien "els rumors". Si un et diu que plou i l'altre et diu que no plou, no s'ha de donar veu a les dues parts. La obligació del periodista és obrir la finestra i mirar si plou o no. En definitiva un periodista sempre ha de contrastar i comprovar la informació, no s'ha de quedar només amb el que li arriba, perquè pot arribar qualsevol bestiesa.

Actualment regeix la immediatesa en el món de la comunicació?

Sí. Jo penso que sí, ara hi ha una immediatesa mal entesa. A vegades hi ha molts mitjans i periodistes que encara no han entès el tema digital. Malgrat que hi hagi les xarxes, cada mitjà juga un paper diferent. La ràdio, la televisió, la premsa escrita, els mitjans digitals. Hi ha molts mitjans que la versió digital la toquen al matí, al migdia i al vespre. La resta del dia no la toquen, entre altres coses perquè les notícies són com els àpats, necessiten una cocció lenta. Si volem fer periodisme, ens arriba una notícia i hem de comprovar que sigui veritat. Que això ens pot retardar publicar-la cinc minuts? Bé, si el que diem és veritat i està contrastat, val més sortir cinc minuts tard però amb una informació concreta que no pas amb una informació que no sabem si és veritat ni d'on surt. Hem de ser professionals.

Ha perdut qualitat el periodisme degut a aquesta immediatesa?

No, el periodisme ha perdut per precarietat. Al cap i a la fi, no pots exigir-li a una persona la mateixa serietat, la mateixa responsabilitat i la mateixa dedicació si li pagues 100 euros que 1.000. A una persona si li pagues 400 euros al mes no li pots exigir una dedicació *full-time* les 24 hores del dia, 7 dies a la setmana i 31 dies al mes. Aquesta persona t'ho farà un mes, dos mesos, i al tercer et dirà que se'n va a casa perquè li surt més a compte treballar al súper que li paguen més diners. I no perdrà la salut perquè li paguin 300 euros al mes. Aquest és el principal problema que no es faci tan bon periodisme.

Sabem molt més ara sobre què passa al món que fa uns anys?

No ho tinc clar. Perquè per una banda et diria que sí, perquè hi ha més mitjans que t'apropen molt més i més ràpidament a qualsevol part del món, però per altra banda a vegades aquest bombardeig d'informació de tot arreu no et permet veure-hi clar i destriar totalment la informació que t'interessa. I després depèn molt evidentment del teu interès, de la teva curiositat. Aleshores entrem en un altre tema. Constato un problema que va paral·lel a la immediatesa, que és la manca de *background*. Jo crec que a alguns col·legues joves, aquesta immediatesa no els permet reflexionar i tenir en compte el *background* per valorar la importància d'una notícia. Per exemple, ara fa poc el Papa va estar a la Península Aràbiga. Em deia un col·lega jove: tanta importància li dones a que el Papa faci una missa a la Península? Tampoc n'hi ha per tant no? El problema no és la missa. El problema és el fet social i polític que el Papa catòlic faci una missa amb centenars de milers de persones en un

lloc on fa 20 anys va néixer l'Al-Qaeda. A les fronteres del país que finança l'integrisme més conservador musulmà. Aquesta és la valoració que cal fer i el tema que hem de reflexionar. Amb estratègia, amb geopolítica... Que hi hagi 50 persones o 100.000 és el de menys, la cosa és el moviment i el què pot implicar a mig termini, tenint en compte el que hi havia i el que pot venir. Això és el que hem de tenir en compte. I a vegades això la xarxa, la immediata, ho bloqueja.

Es pot arribar a tot arreu? Sí. Però s'hi ha d'anar. S'ha de conèixer, s'ha de veure, s'ha d'haver parlat amb la gent. Un periodista si no està al lloc, si no coneix, malament anem. I cal llegir molt.

Quins implicacions o riscos té ser corresponsal?

Per començar té la seva gràcia perquè coneixes a molta gent i a molts països. Però per altra banda hi ha un desarrelament important, per bé i per malament. Ho relativitzes tot. Després a nivell personal té un preu perquè és un sacerdoti. Tu fas una feina que estàs treballant 24 hores al dia i és molt complicat trobar una persona que t'aguanti. Té un preu personal perquè normalment és una feina solitària, malgrat que facis amistats i coneguis a molta gent. Si la teva parella és periodista potser et diria que millor perquè també treballa amb els seus pros i contres. Si no fa la teva feina és molt complicat, perquè és difícil si tu vas canviant de país o de zona cada 4, 5, 7 anys, perquè obligues a la persona que va amb tu a que et segueixi. O té una empresa que li permet fer aquests salts o ha de ser suficientment independent com per poder desenvolupar la seva feina a qualsevol lloc del món. Això no és fàcil, tot i que és veritat que ara amb internet és més fàcil que abans. I si vas amb fills petits també té un preu social i econòmic: econòmic perquè els has de posar en escoles internacionals, que valen una pasta. Si el teu mitjà t'ho paga molt bé però hi ha molts pocs mitjans espanyols que facin això. I després els socials perquè igualment pateix tota la teva família. Tu perds amistats, la teva dona també, els teus fills també... Això és un preu fort. Després t'obliga a tu i als qui t'envolten a un esforç continu perquè quan canvies de país, et canvia tot: els punts de referència, les amistats, els preus, l'idioma, la cultura... Això vol dir que cada 4, 5, 7 anys tu fas un *reset*. Passes de l'alemany al xinès. Les cultures són diferents, els horaris també...

Anar de corresponsal és molt divertit, és molt interessant. Si pots anar-hi en condicions dignes és un privilegi, perquè en definitiva et diuen: a tu que t'agrada viatjar, et pago diners perquè te'n vagis a viatjar i m'expliquis el què passa en aquell país. Això és un xollo! Ara, a canvi, és un sacrifici molt important. I ja ni et dic si vas de freelance.

Com és el dia a dia del corresponsal? Existeix algun tipus de rutina?

En el fons és veritat que cada dia comences des de zero, o quasi sempre, a menys que estiguis fent un reportatge llarg i necessitis temps, que a vegades t'hi estàs dies. Però bàsicament sempre comences des de zero. En el fons és una rutina. Al matí comences esmorzant i llegint la premsa del dia. Si tens un país fas un país, si tens una regió et mires els diferents mitjans de tots els països. Jo mirava els principals mitjans escrits dels quinze països que em tocava cobrir. Agafava mitjans regionals i occidentals. Els occidentals pel seu pes i perquè no ens enganyem, el meu públic és occidental. Per tant, el meu punt de vista ha de ser sempre occidental. Una vegada vist aquests 4 o 5 grans mitjans, si trobava un tema interessant l'aprofundia, si no, anava mirant els mitjans de cada país primer per buscar temes i segon per fer un seguiment de com anava evolucionant l'actualitat de cada país. Si no trobava res, aleshores em dedicava a investigar a veure quin tema podria ser interessant per "vendre" al meu diari.

Tu ets corresponsal de tot el diari. Si juga el Barça a Pequín i omple l'estadi dels treballadors és notícia i has de fer una crònica. Però si ens centrem en internacional, La Vanguardia hi destina set pàgines i si fa o no fa té una vintena de corresponsals al món. Tu saps que aquell matí el teu redactor en cap d'internacional parla amb vint persones més el que li arribi per agències de parts del món on no hi ha ningú. És molta informació i si hi ha set pàgines, posa dos notícies per pàgina, només n'hi caben catorze. Per tant has d'afinar molt i saber el que "vens", saber quina és la notícia important de la teva regió o del teu país que tu creus que pugui interessar als teus caps i al teu públic. Has de tenir l'habilitat i el *background* de buscar l'enfocament que interessi al teu públic potencial. I potser enlloc d'anar a internacional, ho pots mirar de colar en una altra secció.

També és veritat que a mesura que portes més anys en un país et vas difuminant cada vegada més amb el paisatge i tendeixes a pensar com un local i a mirar les coses amb ulls

locals. Quan fas això estàs perdut. Si perds la capacitat de sorpresa, canvia de país. Tu ja te n'adones quan portes molts anys en un lloc i veus alguna cosa i en comptes de veure-ho tu et truquen del diari o de la tele i et diuen: escolta, has vist això? I dius: sí, però això és normal! Quan dones aquesta resposta, malament. Has de canviar de país perquè ja t'has acostumat i per tant has de fer un *reset* important. Una mica ho has de fer perquè no has de perdre de vista què és el que interessa al teu públic.

Has de desplaçar-te sempre als altres països o regions que et toca cobrir?

Si el tema és prou important sí, si hi has estat recentment no. Gràcies a les xarxes ara pots fer molta cosa via internet. Ara és molt més fàcil que abans. Abans era obligat anar-hi, ara amb les xarxes t'ho agilitza molt, això s'ha de reconèixer. Però sempre tenint en compte que s'hi ha d'anar de tant en tant per mantenir les fonts, perquè et vegin, perquè se'n recordin de tu. Has d'anar cultivant la gent. Quan tu te'n vas en aquests països on no tothom parla anglès ni molt menys sempre tires d'ajudants i traductors.

Sempre vas amb traductor en aquests països?

Per comoditat és millor anar sempre amb un ajudant per una raó molt simple: normalment tu quan hi vas, hi vas per feina. Aquí a Europa tens més facilitats, primer perquè tens més col·legues en el país d'Europa on vagis, i segon perquè l'estructura social és més forta. Hi ha sindicats, hi ha patronal, hi ha cambres de comerç, associacions de premsa... I pots anar més fàcilment als llocs i et faciliten informació. A Laos no hi ha cap font *in correspondent* clar. A Tailàndia sí. Però a Laos no, a Birmània tampoc... I ningú o molt poca gent parla anglès. Aleshores el millor és que tinguis dos, tres o un ajudant per país, que per altra banda en un moment donat et serveix de font d'informació, i tu li pots dir: escolta estic seguint aquest tema, mira'm què hi ha d'això, amb qui podria parlar, mira'm d'aconseguir unes declaracions que diguin això... Guanyes molt temps. I si hi vas, et preparen potser una agenda: com que estàs quatre dies aquí i vols fer aquest tema, t'he preparat una entrevista amb aquest sindicalista, podem parlar amb una persona del govern, i després amb uns estudiants, i després amb un activista... Això vol dir que has de tenir una persona, que no li pagues sempre, o quan hi vas, saps que el tindràs, el convides a dinar, si viatja amb tu li pagues hotel, que són barats... És un manteniment que has de fer, però que és una xarxa mínima que és la que et marca la diferència.

Com veus el futur dels corresponsals i com canviarà la seva feina?

El veig complicat el futur, suposo que per dues raons. Jo estic sortint d'una etapa professional i el sector en general està en un procés de transformació, i això em fa tenir dubtes. Dit això, penso que la figura del corresponsal sobreviurà. El dubte és si el corresponsal serà una persona del mitjà o un contractat local. Per mi, encara que sigui més car, hauria de ser una persona de plantilla. Al cap i a la fi un corresponsal no deixa de ser els ulls del públic d'aquell mitjà en un determinat país o regió. Malgrat que avui en dia estem en un procés de globalització i els ulls del públic són globals, la cultura d'un determinat públic és local. I ho podem veure en el més simple: un ciutadà de Barcelona mirarà segurament les runes de Baalbek, al Líban, de manera diferent que un italià. Perquè possiblement l'italià allà hi vegi els orígens de la seva civilització i del seu país. I per nosaltres són unes runes importants, imponents, magnífiques, però ens les mirem com uns monuments, que són "aliens". L'altra possibilitat és que el corresponsal sigui local i el mitjà el fitxi i li pagui dignament. És una solució. Però aleshores aquest periodista sempre pecarà d'una mirada local en les seves explicacions. És el cas de Robert Fisk, que va ser corresponsal de l'Independent durant trenta o quaranta anys a l'Orient Mitjà. Aquest periodista era molt bo, però et mirava els conflictes d'Orient Mitjà com un local, com un àrab. I t'acabava explicant uns detalls que estan molt bé, però que ets un súper especialista o t'acabes perdent. Per això també és interessant que un corresponsal es mogui i canviï.

Jo crec que perviurà, igual que perviurà el periodisme, al cap i a la fi el periodisme no és res més que explicar coses que passen a una gent interessada en conèixer-les i que confia en el periodista com en un notari, com un senyor que explica una història i que sap que és veritat. Jo penso que perviurà, però perquè pervisqui cal que els mitjans es replantegin que els maquinistes són els periodistes. Avui en dia, els mitjans que tornen a anar bé són el New York Times, el Wall Street, el Washington Post... El primer que va fer Jeff Bezos quan va comprar el Washington Post és contractar periodistes: pagar-los un sou digne i que facin històries. I el Washington Post torna a pujar, és molt simple. El que no pots fer és que el mateix periodista et faci una filmació en vídeo, te la publiqui a Youtube, després et faci la crònica de ràdio i una altra pel paper, i mentrestant també s'encarregui de la pàgina online. Alguna cosa sortirà malament. En una de les tres o quatre coses s'equivocarà. És dolent? No, és que no té temps de pensar i escriure.

Entrevista Mònica Bernabé

P. És important preservar la figura del corresponsal?

R. Sí, evidentment, perquè si no tens una persona sobre el terreny difícilment podràs explicar el que està passant. Jo crec que la figura del corresponsal en plantilla és fonamental malgrat que actualment sigui una espècie en extinció. Crec que ara ja s'està tirant de freelance, és a dir, corresponsalies com a tals existeixen molt poques i es podria dir que es limiten a les ciutats principals d'Europa i a Estats Units. La resta de periodistes que treballen pels grans mitjans espanyols diria que tots són freelance. Quan estava a l'Afganistan vaig estar treballant per diferents mitjans com Catalunya Ràdio, Canal Sur Televisió, Radio França Internacional... Però qui m'aportava el 90% dels meus ingressos era el Mundo perquè els altres mitjans o pagaven molt poc o recorrien a mi quan hi havia una notícia com un atemptat, que és quan tothom et contacta. Aquell dia o aquells dos dies mors de feina perquè tothom vol que els escriguis o col·laboris per ells. Després quan no passa res tan noticable qui a mi em mantenia viva era el Mundo. De fet, va haver-hi una mena de pacte verbal entre ells i jo en què van dir-me que sí, que em comprarien articles malgrat que no fossin de rabiosa actualitat i això és el que em va permetre mantenir-me.

Com sobrevius econòmicament en un país que no produeix diàriament informació d'interès pels mitjans?

Ens hem de posar en situació. Jo vaig estar a l'Afganistan entre el 2006 i el 2014. Llavors no sortia cada dia als mitjans però era un país de molta actualitat, hem de tenir en compte que hi havia uns mil soldats espanyols desplegats i més de cinquanta països hi tenien tropes desplegades. Ara l'Afganistan no surt enlloc però abans quan passava qualsevol cosa, encara que fos petita, era una gran notícia. I també hi havia un gran interès per saber com era la vida a l'Afganistan, perquè nosaltres teníem espanyols desplegats allà. Qualsevol cosa que expliquessis interessava.

Jo vaig anar a l'Afganistan pel meu compte. Ho vaig proposar jo. Coneixia el país, hi anava viatjant des de l'any 2000, portava ja sis anys viatjant-hi cada any i tenia contactes. Qui em va animar a establir-me va ser un periodista que es diu Gervasio Sánchez, que és un gran

expert en conflictes. Ell sabia que jo tenia molts contactes a l'Afganistan i que coneixia el país i em va recomanar establir-me perquè era un país en aquell moment de gran interès informatiu. Al Mundo en aquell moment també li interessava perquè era l'únic mitjà espanyol que, encara que no estava en plantilla, tenia una persona permanent a l'Afganistan. És a dir, el Mundo es va convertir en el diari de referència que informava de l'Afganistan perquè hi tenia una persona allà.

Penses que actualment regeix la immediatesa en el món de la comunicació? Ha perdut qualitat el periodisme degut a aquesta immediatesa?

Sí, impera la immediatesa. Això és evident. Quan treballes en una redacció i passa alguna cosa et demanen que siguis el primer a publicar-ho i fer un *push* (una notificació d'última hora) per ser els primers en enviar l'alerta als teus seguidors. Jo crec que evidentment, no només en la informació, sinó en qualsevol feina, fer-la ràpida i bé, és impossible. I més amb el tema del periodisme, que has de confirmar la informació i el que estàs explicant. Per tant jo crec que sí, la qualitat ha quedat totalment afectada per aquesta obsessió per la immediatesa. Crec que al lector o al telespectador no li passarà res per rebre la informació dos minuts més tard.

Penses que avui dia sabem molt més el que passa al món que fa deu o vint anys?

No sé fins a quin punt sabem el que passa més al món gràcies a les xarxes socials o la globalització. Jo crec que rebem més inputs i més dades però no crec ni que sigui informació de qualitat ni tampoc fins a quin punt arriba a la gent. Si jo pregunto a qualsevol persona al carrer com és la vida a l'Afganistan, ningú no m'ho sabrà dir. O a Líbia, que ens toca de més a prop. Difícilment algú m'ho sabrà explicar. És a dir, crec que rebem moltes dades però poca informació de qualitat.

Les *fake news* es resolen estant sobre el terreny i comprovant la informació. El problema és que actualment als mitjans en general però sobretot a l'Estat espanyol, hi ha molt pocs periodistes sobre el terreny. Llavors et bases en el que reps per agències o el que veus que publiquen altres mitjans. És una informació no contrastada.

Quin paper han de tenir les agències?

Les agències et poden facilitar informació lògicament però jo crec que si tens un corresponsal bo, que també cal dir que no tothom treballa bé, has de confiar en el teu corresponsal. I si el teu corresponsal et pot explicar una informació més enllà o una història diferent a la que explica l'agència millor perquè la informació de l'agència la té tothom mentre que aquella història que pugui tenir aquest corresponsal només la tindràs tu. Jo recordo que quan estava l'Afganistan, algunes vegades el Mundo em demanava que escrigués una notícia d'un atemptat que havia passat a Kandahar i del què jo a Kabul tenia poca informació. I em deien que havia de fer una plana sencera. Jo després ofería un altre tema i em demanaven un text petit, i jo em queixava: quin interès té que jo escrigui un article basant-me en informació d'agències perquè jo no estic a Kandahar i després una informació que publico sobre el terreny, és a dir, que jo he pogut contrastar i que siguin històries pròpies, em demaneu un text petit. Llavors no té sentit estar a l'Afganistan. Per això estic a Barcelona, escric tranquil·lament des de casa meua, molt més còmode i no he d'estar allà. Quan estava allà per mi no tenia cap mena de lògica haver d'escriure informació amb dades de les agències. També és cert que els mitjans en general, i jo crec que això ja ve per part de la direcció, segueixen una mica el que fan els grans mitjans de comunicació: la CNN, la BBC... El que donen les agències. I et diuen: hem de treure això perquè ho treu tothom. No podem nosaltres no treure-ho. Moltes vegades els mitjans tendeixen per aquesta línia de treure el que et treu tothom perquè ells no poden deixar de donar-ho. I aquesta homogeneïtzació jo crec que també treu interès als mitjans, la prova és que cada vegada tenim menys lectors o compradors perquè són informacions que no destaquen per la seva singularitat.

És justificable l'eurocentrisme dels mitjans espanyols?

Jo crec que no, el món és molt més gran que Europa. I si creiem que el món es limita a Europa és que tenim un problema greu. Jo crec que és un problema de qui decideix que només hi hagin corresponsals a Europa i a Estats Units i ara a la Xina perquè hi ha un interès econòmic. Jo crec que si les històries s'expliquen bé i la informació és de qualitat, la gent té interès. Però li has de donar informació de qualitat, no un refregit que has agafat d'una agència. És a dir, que es noti que tens un periodista sobre el terreny i que expliqui coses que no surten normalment. Realment té més interès una notícia del Brexit, que no se la llegeix

ningú i que gairebé cada dia els mitjans parlen del Brexit, que el que està passant en un país de l'Àfrica si expliquem alguna cosa diferent que no sigui la típica història de l'Àfrica amb un periodista sobre el terreny? Jo crec que sí, que té molt més interès. Realment aquesta idea que només ens interessa Europa no la veig.

Guanyarà més pes als mitjans tota la regió d'Àsia-Pacífic en el futur?

Jo crec que tot això va molt lligat als nostres propis interessos, als interessos d'Occident o d'Espanya. Actualment la Xina és el gran interès perquè és el gran gegant econòmic que s'ho està menjant tot i per tant ens interessa. La resta de països, com no hi hagi algun altre tipus d'interès, no crec que els mitjans fixin la seva atenció allà. Quan la guerra de l'Afganistan estava en el seu apogeu, era súper important el que passava allà i a Pakistan. Qualsevol cosa que passés a Pakistan era súper notícia als mitjans espanyols. Ara hi ha hagut eleccions al Pakistan, algú se n'ha assabentat? No. No interessen ja, perquè ja no ens afecten. Han sortit del focus. Per això dic que un país de l'Àsia resultarà d'interès informatiu per nosaltres si creiem que hi ha interessos que ens puguin afectar. Per desgràcia així funcionen els mitjans.

Quines implicacions i riscos té ser corresponsal?

Has d'estar disponible permanentment. Tots els dies. En aquest sentit és bastant esclava la feina. I a més en un país com l'Afganistan, que és un país en que tampoc no és que tinguis gaires coses per fer que no sigui treballar, perquè no és un país on puguis sortir a passejar pel carrer tranquil·lament. És una vida molt dedicada a la feina. Feina passional d'altra banda, però molt dedicada a la feina. Ser freelance té el risc que té qualsevol freelance allà on estigui, que és l'angoixa de quant facturarà a final de mes. Cada mes aquesta angoixa no te la treu ningú. A més a més quan pares, perquè jo lògicament tornava a Barcelona dos cops l'any, no ingresses absolutament res. Pots fer vacances però ningú no te les pagarà. Després a l'Afganistan era el risc que suposava estar en un país així. Però això és un risc que jo vaig decidir assumir, va ser una decisió personal.

Es renuncia a tenir una família si ets corresponsal a l'Afganistan?

Si ets corresponsal i estàs en país amb una certa normalitat, sí que pots tenir una família crec jo, si et dóna la vida per tenir-la. Països més complicats, com és el cas de l'Afganistan, jo crec que tenir una família és implantejable. Pots tenir potser una criatura fins als dos o

tres anys, però al moment que l'hagis d'escolaritzar, per començar a l'Afganistan els nens no s'escolaritzen fins als set anys. Estem parlant d'un país totalment diferent, és a dir, què tindràs el nen fins als set anys sense escolaritzar-lo perquè estàs a l'Afganistan? Jo crec que no és plantejable. És a dir, és difícil segons en quin país estiguis, també és cert que l'Afganistan és un país molt extrem per tenir les criatures. Després també depèn de la parella que tinguis. Si la parella també és periodista i ha d'estar viatjant o has d'estar viatjant tu, algú s'ha de quedar amb els nens, no els pots estar portant d'un lloc a un altre constantment. Realment crec que la combinació de vida personal i professional i més si t'has de moure i has de viatjar és bastant difícil. Jo a l'Afganistan estava establerta a Kabul però un cop al mes viatjava a alguna part de l'Afganistan. Si la meua parella, en cas que hagués tingut una família, es quedava amb les criatures bé, si ell també viatja, com ho fas? Ho veig bastant complicat.

Com comença a fer contactes un corresponsal quan arriba en un país i com destria les fonts fiables de les que no ho són?

Jo quan vaig arribar a l'Afganistan ja tenia moltes fonts, perquè portava sis anys viatjant-hi. A mi m'han obert molt les portes a l'Afganistan associacions i ONGs: a partir d'una ONG contactes amb altra gent, et permet conèixer diferents famílies afganeses, associacions locals... O també els propis periodistes o cooperants que hi ha allà, i vas fent la teua cartera de fonts més enllà de les fonts oficials (OTAN i govern). En el cas d'Itàlia, que hi vaig anar després de l'Afganistan, allà sí que hi vaig arribar i no tenia ni un trist telèfon. Va ser bastant dramàtic. Alguns periodistes d'allà em van passar alguns telèfons de contacte de fonts més oficials, i a mesura que comences a treballar i comences a escriure temes, vas fent entrevistes, vas coneixent gent, i va augmentant la teua agenda. Inicialment tens una agenda molt minsa i és molt difícil treballar i després amb el temps es va ampliant.

Els mitjans locals són la principal font d'informació d'un corresponsal?

Depèn del país. A Itàlia els mitjans locals eren una important font d'informació, i de fet a mi una de les coses que em van sobtar a l'arribar a Itàlia va ser que els corresponsals allà bàsicament el que feien era llegir la premsa italiana i escriure. Jo no entenia res. A l'Afganistan, tenint en compte que s'editen un o dos diaris i de tirada molt limitada, la informació l'has de buscar tu més directament. Has d'anar al carrer a fer les entrevistes i

buscar la informació. Torno a dir, depèn del país. També és cert que Afganistan és un país molt extrem en tots els sentits perquè a la majoria de països tens algun tipus d'informació escrita.

Existeix algun tipus de rutina pel corresponsal?

Sí. Si no estableixes una certa rutina, t'enfonses. Jo m'aixecava a una hora determinada que era la mateixa hora cada dia més o menys i llavors pensava el que havia de "vendre" aquella setmana. Treballes així, amb aquesta mentalitat. En aquell temps, el Mundo tenia una mena de bloc de corresponsals de l'Àsia i llavors em distribuïa la feina i em deia: pel bloc he de fer dos articles aquesta setmana i pel paper he d'intentar col·locar un o dos temes. Al bloc no em posaven pegues, podia ser el que volgués de la vida quotidiana de l'Afganistan. El que era temes de paper, que llavors era més restrictiu i necessites que te'l comprin, treballava per vendre un tema a la secció d'internacional i col·locar un altre tema a una altra secció, al Dominical o a la secció de cultura. També has d'anar variant. Si a la secció d'internacional ahir ja me'n van publicar un és difícil que me'n tornin a publicar un altre fins que no passin cinc dies a no ser que peti alguna cosa d'actualitat, que llavors sí que et truquen. Però si són temes d'aquests atemporals has de donar-li una mica al coco. Llavors em fixava unes metes per aquella setmana i buscava temes i anava oferint fins que em deien que sí, i llavors els feia. Era una recerca constant de temes. També és cert que mentre jo vaig estar a l'Afganistan vaig tenir la sort que em compraven molts temes. Jo també feia moltes propostes, no a totes em deien que sí, però em compraven molts articles. El nivell de producció era bestial. Quan vaig estar a Itàlia era molt més difícil vendre perquè també la crisi econòmica era molt més bèstia i eren molt més restrictius a l'hora de comprar articles, perquè si et compraven articles suposava gastar. Vaig tenir també la sort que l'Afganistan era d'interès, que jo era la única periodista espanyola establerta allà, que també això em donava un plus, i que al Mundo li interessava, també per imatge perquè era l'únic mitjà que tenia a algú a l'Afganistan, comprar-me el màxim d'articles possibles.

Com va canviar la teva feina amb l'arribada d'internet?

Jo crec que va ser el 2011-2012 quan em vaig comprar un iPhone, en aquell moment jo anava a l'Afganistan i era dels que no tenien internet. I a l'Afganistan un dels problemes greus que tenia era l'electricitat. Si no tens electricitat, no hi ha internet. Tenia electricitat

unes hores limitades. I actualment encara a Kabul hi ha talls constantment. Se'n va l'electricitat i pots estar cinc hores sense fins que torna si és que torna. No saps mai quan en tindràs. Normalment a l'Afganistan hi havia electricitat de set de la tarda a deu de la nit. A casa meua teníem un generador i quan se n'anava l'electricitat l'enceníem però només el podíem mantenir encès fins a les onze de la nit perquè feia molt soroll i llavors els veïns també es podien queixar, que a més eren veïns afganesos que estaven a les fosques i a sobre havien d'aguantar el nostre soroll. Moltes vegades m'he trobat que havia d'enviar la crònica i tenia problemes de connexió. O estava en un lloc determinat de l'Afganistan i allà internet zero. Moltes vegades he passat la crònica dictant-la per telèfon. Ara seria molt més fàcil. Els últims anys la veritat tot això va millorar amb els *smartphones*. La meua feina a l'Afganistan va millorar de forma considerable. Com serà en el futur? No ho sé, imaginar-se com serà el futur costa. Sempre trobes alguna manera d'enviar. Jo per exemple tenia una espècie de placa que la posaves mirant cap al satèl·lit i enviava la informació per satèl·lit. Quan anava a determinades zones on no hi havia connexió de cap tipus, m'emportava la maleteta i ho enviava. Però un enviament d'aquests pot costar 250 euros. En aquell moment, tot això ho finançava el Mundo perquè també li interessava. Això ho finançarien els mitjans? Aquesta és la pregunta. Formes d'enviament les trobes, però són cares. Estic parlant de zones de l'Afganistan que no tenien cobertura de telèfon. I continuen havent-hi zones sense cobertura de telèfon. Quan vas a un lloc en conflicte no tens repetidors i antenes telefòniques a totes bandes. T'has de buscar la vida d'una altra manera.

Jo crec que el problema actualment dels mitjans de comunicació són els pocs diners que s'inverteixen en informació internacional perquè es considera que no és important, quan des del meu punt de vista tot el que passi a d'altres països ens afecta a nosaltres directament. Pot haver-hi una crisi econòmica, però bé que per cobrir informació d'esports, quan juga el Madrid o el Barça no sé on, envien a no sé quanta gent a la Conxinxina a cobrir el partit. És a dir, hi ha recursos per allò que es vol.

S'ha recuperat la secció d'internacional després de la crisi?

Crec que continua sent la part més retallada i a més a més, tant a internacional com a totes les seccions, als freelance se'ls paga una misèria. Corresponsals en plantilla gairebé no existeixen a no ser que siguin els que estan a Europa o a Estats Units. La resta són freelance,

per tant no pots esperar una bona feina quan estàs pagant una misèria. És una mica el peix que es mossega la cua.

Com pot afrontar un corresponsal tants països, tantes diversitats lingüístiques, culturals i de tot tipus quan ha de cobrir un continent sencer?

A no ser que viatgi als diferents països... Si estàs a Bangkok i ets el corresponsal de l'Àsia i has d'escriure sobre tots els països... Doncs res, fent informació d'agències, que també la podries fer des de Barcelona i firmar-la des de Barcelona, però la firma és des de Bangkok perquè el mitjà posa que és el seu corresponsal a l'Àsia. Queda millor així. Però és la mateixa informació que podries fer des de Barcelona. Jo quan estava a l'Afganistan va haver-hi una època en què també cobria Pakistan. Quan petava alguna cosa a Pakistan, el Mundo m'enviava informació d'agències des de Madrid perquè jo no tenia accés a agències i la refeia, però era informació que ells m'havien enviat d'agències des d'allà. Així d'absurd. Al Pakistan hi podia anar un cop l'any però no estava allà de forma permanent.

Jo crec que si tens a una persona en algun lloc, on sigui, ha de buscar informació d'aquell país. Jo crec que així és com s'ha de treballar. I que no sigui informació que surti de les agències. Que busqui informació diferent, que hi ha moltes coses a explicar a tots els països. I la informació d'agències ja es pot fer des de Barcelona o des de Madrid. No cal que tinguis allà a una persona fent un refregit d'una informació d'agències. Des del meu punt de vista no té cap sentit.

Has patit algun tipus de censura o has estat vigilada pel govern del país on erets?

No. Crec que el govern afganès no sabia ni que existia gairebé. L'Afganistan té un avantatge i és que és un país molt caòtic. No és com el Pakistan, que tenen uns serveis d'intel·ligència que controlen tot el que fas i que a més quan hi vas no et permeten moure per tot el país, sinó que et donen visat per ciutats, els punts on pots anar. L'Afganistan no és així en aquest cas. A més jo escrivia en castellà, per tant, la repercussió que podia tenir era limitada. Si hagués escrit en anglès o hagués publicat al New York Times potser sí que el govern afganès hauria reaccionat. Però ja et dic jo que el govern afganès no estava molt preocupat pel que sortís al Mundo. Qui sí que estava molt preocupat era el govern espanyol per qualsevol informació que jo publicava sobre les tropes espanyoles. Es van donar situacions realment

surrealistes. Jo era l'única periodista espanyola establerta a l'Afganistan i a mi el govern espanyol em va vetar poder entrar a les bases militars espanyoles que tenien al país. Jo com a periodista acreditada podia entrar a qualsevol base militar de qualsevol país excepte l'espanyola. En aquell moment, quan els militars espanyols estaven allà, el que normalment es feia era que el ministre o la ministra de Defensa de torn agafava un avió des de Madrid amb vint o vint-i-cinc periodistes i se n'anaven a l'Afganistan, aterraven allà, hi estaven quatre o cinc hores i tornaven. La informació que rebien els periodistes eren aquelles quatre o cinc hores que estaven a la base militar i tornaven. Jo era una periodista incòmode, perquè jo vivia allà i coneixia el que estava passant al país. A mi no em podien vendre la moto, jo estava fora de les bases militars. És a dir, ells podien dir que la zona era molt segura, i aquests periodistes arribaven en avió però jo havia arribat per carretera i sabia si era segura o no. No els interessava que jo hi fos. Això va ser durant l'època socialista de Zapatero. Quan va arribar el PP al poder va haver-hi un canvi d'estratègia comunicativa i van decidir deixar anar els periodistes més enllà d'aquestes visites. Donaven permís perquè els periodistes poguessin anar a l'Afganistan i estar amb soldats. A partir del 2012 vaig tenir accés a les tropes sense problemes, de la mateixa manera que quan m'empotrava amb les tropes americanes també vaig poder fer-ho amb les espanyoles. Fins que vaig publicar una informació que no els va agradar gaire. Quan es van retirar les tropes espanyoles van acomiadar a tots els traductors afganesos que treballaven per ells deixant-los completament tirats, i això jo ho vaig denunciar en un article al Mundo. Inicialment el Mundo va publicar aquesta informació però després Defensa va intentar desacreditar-me dient que la informació de la periodista era mentida. I com que jo era l'única periodista espanyola a l'Afganistan, no hi havia cap altre periodista que pogués confirmar aquella informació. El Mundo en aquest cas va creure més al Ministeri de Defensa i no em va creure a mi. No em va permetre continuar publicant sobre els traductors afganesos. L'únic problema que he tingut ha estat sempre amb informació vinculada al Ministeri de Defensa i a les tropes espanyoles.

Quins avantatges i inconvenients t'ha portat el fet de ser dona?

Com a dona a l'Afganistan he tingut molts avantatges perquè he tingut accés a les dones. Un home ho té molt més difícil en una ciutat tan conservadora i tancada com l'afganesa. Per altra banda, sent dona és més fàcil camuflar-te que sent home i estranger a l'Afganistan. Jo

tinc la teoria que, almenys a l'Afganistan, a les dones ens consideraven com a menys perilloses. En el sentit que em deixaven entrar perquè consideraven que no m'assabentaria de gaire. Això també ha jugat al meu favor, tant en autoritats afganeses com fins i tot en militars estrangers. Sent dona diguem que no et veuen com a algú gaire perillós. Però també té la seva part dolenta: a l'hora de moure't tens més riscos, com a qualsevol lloc en aquesta societat. És a dir, els riscos d'abusos sexuals els tenim molt més una dona que un home, i en un país en què impera la impunitat generalitzada, aquest risc augmenta. Moltes vegades m'ha passat que era l'única dona en un hotel, perquè tot el personal de l'hotel eren homes i tota la gent allotjada eren homes. Crides molt l'atenció.

Entrevista Agus Morales

P. Desapareixerà el corresponsal tal i com el coneixem ara?

R. Ja està passant. És indubtable que aquesta és la tendència. Encara es mantenen les corresponsalies a les grans capitals occidentals, però fora d'aquí la majoria desapareixen. Els diaris també han estat tancant corresponsalies històriques que no eren occidentals. El procés és inevitable, seguirà endavant fins que hi hagi només un corresponsal a Washington, Londres i París o Brussel·les. La tendència és sempre substituir a un corresponsal per un treballador freelance que pot ser que a vegades tingui un fixe amb el mitjà però des del punt de vista econòmic és totalment diferent, no és de plantilla. Ja no sé si dir-li tendència, perquè és un model que ja s'ha imposat. Internacionalment, el panorama és diferent. El New York Times està contractant més periodistes ara mateix, tan per treballar a Estats Units com a fora.

Un mira els diaris, les televisions i les ràdios ara i fa 10 anys i el canvi és evident. El motiu és sobretot econòmic, perquè al final la informació internacional és la més cara. Quan venen maldades, els primers que cauen són els d'internacional. Abans es considerava que els grans mitjans havien de tenir una secció d'internacional molt potent perquè això els defineix, però això ha caigut una mica. Una de les seccions més afectades per la crisi va ser internacional, sens dubte, i després no s'ha recuperat. Això diu molt també de la qualitat de la informació que es dona, pels recursos que hi poses... Abans es feien cobertures que ara no es fan en els mitjans tradicionals i amb l'estructura de corresponsals, però sí que ara s'estan fent moltes coses; gent que potser és freelance o que té projectes que estan donant altres visions... Està bé que la visió del món no sigui la que tenen els tres corresponsals del diari que sigui. La visió del món és molt més plural. Això també és un canvi que l'estem veient en directe. Però és diferent a altres llocs. Per exemple, un mitjà com el New York Times que està contractant a més gent fa cada cop cobertures més plurals. Això demostra també que sobretot són motius econòmics però no del context econòmic general sinó també específic dels mitjans. És a dir, si tu depens de la publicitat i la informació que menys clicks et dona és la d'internacional, talles per aquí. A més a més, tenir a algú desplaçat és més car. És un lògica empresarial. Si els ingressos depenguessin d'això, doncs no ho farien. Com que ells

consideren que no provenen d'aquí, perquè com que depèn de la publicitat i la publicitat depèn de l'audiència, és el primer que cau.

Com s'ho fa el New York Times per contractar cada vegada a més gent?

Ara mateix el Times té més ingressos per subscripcions que per publicitat, tot i que la partida de publicitat és molt important també. Però estem parlant d'un mitjà global. I un mitjà global amb aquesta aspiració no es pot permetre retallar internacional, al contrari, ha d'invertir-hi, ha d'invertir en bones històries. El lector busca una informació internacional de qualitat, no només li importa el què passa a Nova York o a Los Angeles. Això ja determina que la seva aposta mai no pot ser a retallar això, al contrari, vol donar-nos una cobertura global. Pocs mitjans ho poden fer realment, perquè estem parlant de grans operacions mediàtiques. Com menys depens de la publicitat, més llibertat tens per publicar allò que tu creus que has de publicar. La indústria ha de fer una reflexió en aquest sentit i adonar-se'n que aquest és el camí. Per suposat que la publicitat ha de seguir existint, perquè és una font d'ingressos, però no pot ser la fonamental. Hi ha mitjans on la publicitat representa ja el 80-90%, i no pot ser. Si podem arribar a la situació ideal en què la majoria dels ingressos venen de subscripcions, doncs fantàstic.

Penses que altres mitjans adoptaran el model del Times?

Sí, el Times i tots aquests mitjans globals marquen un camí a seguir. The Correspondent és un mitjà internacional que es mou en un circuit independent i també ho està aconseguint amb subscripcions, i molts més mitjans. Ja no són tan mitjans globals sinó mitjans potser més de nínxol, o especialitzats, o amb un interès més concret... Crec que això té tot el sentit i que cada cop més hi haurà gent que pagui per continguts. Depenent de la cultura també hi ha el costum de pagar o no per la informació, però crec que això poc a poc s'anirà imposant i crec que també mitjans tradicionals que fins ara no s'atrevien o no van donar el pas de fer el mur de pagament, ara ho faran.

Es depèn massa de les agències d'informació?

Les agències de notícies són algunes molt potents i fan anàlisi, interpretació... L'agència és més un servei pels mitjans que un producte directe pel lector moltes vegades. Un mitjà important es defineix per la seva mirada sobre el món, i la mirada sobre el món la

defineixen els corresponsals. No té lògica que tota la teva informació internacional sigui d'agències perquè no té personalitat pròpia. Però sí que una de les principals fonts del corresponsal són precisament les agències i els mitjans locals. El corresponsal és l'extensió d'un mitjà important a segons quins països. Si aquell mitjà té un segell particular és perquè els corresponsals hi contribueixen donant la seva mirada del món. Els mitjans no poden construir una mirada sense ells.

Actualment regeix la immediatesa en el món de la comunicació?

Sempre hem tingut pressa per explicar les notícies els periodistes. No crec que aquest sigui el problema. A més, crec que això té valor. Saber si hi hagut un atemptat a l'Afganistan i quanta gent ha mort té un valor en aquell moment, que potser després no l'avaluem però en aquell moment sí que el té perquè t'explica què està passant. I això és un valor del periodisme, que és la immediatesa. El problema és quan tenim cada cop menys fonts d'informació i tenim més pressa per saber què ha passat. Això el que fa és que tothom reproduceix a poques fonts que de vegades són fiables, però d'altres vegades potser no, i això porta a que tinguem en aquest cas sí, pitjor informació. L'afany per saber què està passant és humà, és normal. Una cosa és l'afany i una altra cosa és la obsessió per saber coses que potser no són tan importants en aquell moment. De vegades volem saber detalls que són intranscendents perquè hi ha aquesta obsessió per la actualització permanent. Això sí que pot fer molt de mal i de fet n'ha fet molt a les cobertures que s'han fet en l'última dècada. El que s'ha de fer és combinar la immediatesa amb una visió racional que et digui que ara hi ha coses que no les podem explicar o que hi ha informacions que necessiten madurar. Moltes vegades per la pressa d'emetre-les s'acaben fent grans errors.

Com saps quines fonts són fiables i quines no?

Doncs per això serveixen els corresponsals. El corresponsal porta allà vivint x anys i quan passa alguna cosa sap quines són les fonts que ha de trucar, quines d'aquestes són fiables i quines no, té el context polític, sap on és... En canvi, si hi envies algú avui, no coneix aquests codis.

Sabem ara molt més què passa al món gràcies a internet?

Tenim més confusió, molta més. Fa una dècada molta gent tenia una idea del món fonamentada en una estructura, unes idees... La metàfora d'això potser serien els diaris en paper, que tenen la seva jerarquia: Estats Units, Europa, Àsia, etc. Hi havia una jerarquització o organització dins del caos que ha estat el món al segle XXI, encara hi havia una il·lusió que havia un ordre. Ara crec que vivim en un moment d'absoluta confusió. Hi ha una part evidentment negativa, però també hi ha una part positiva i és que molts aspectes de la realitat que abans no s'explicaven ara potser sí que s'expliquen, millor o pitjor, però apareixen. És un moment més d'efervescència. Com a part negativa hi ha una manca de referents, això en el terreny intel·lectual succeeix també; hi ha una manca de referents o estem en una fase en la qual se n'estan generant de nous. S'ha trencat la confiança entre el lector i el periodista o mitjà: abans tenia una veu d'autoritat i era menys habitual discutir-la i ara és el contrari, es qüestiona tot. D'una banda tenim que, efectivament, ha baixat molt la qualitat de la informació a molts mitjans: menys recursos, menys professionals... No crec que els professionals siguin pitjors que abans, al contrari, crec que ara també hi ha bons periodistes joves que estan sortint de la carrera. Sobretot és la indústria la que està fent que això sigui així.

Tenim més confusió perquè ens arriba molta més informació que abans?

Clar. Abundància d'informació, de desinformació, de gent amb voluntat de mentir... Això forma part també de la democratització de l'accés a canals de difusió. Tothom avui pot tenir un compte de Twitter, Facebook i fer córrer una notícia, un vídeo... La viralitat i tot això té a veure amb la confusió: et distorsiona la teva visió del món, que abans tenies molt més endreçada, tot i que no vol dir que fos una còpia més fidedigne del món, perquè això no existeix. Però sí que és veritat que ara molta gent no sap on agafar-se: si vull saber d'això, a on he d'anar? La informació al final requereix esforç i coneixement. No crec que s'hagi perdut aquesta ètica del treball. Almenys en la pràctica, però a la teoria sembla que ja no importi tant. Tot plegat fa que sigui difícil articular una alternativa al que es feia abans a nivell internacional. Ara potser tindrem molts mitjans que fan coses molt interessants però potser no tindràs un mitjà que et donarà una visió del món unívoca. Tampoc no ha de ser un problema això.

Com es combat la desinformació?

El corresponsal té el context, el coneixement (o ha de tenir-lo) i les fonts com per saber si allò que estàs veient a les xarxes socials és una pista o és directament una mentida o una intoxicació. Hi ha una cosa molt important del periodista que és l'olfacte, la intuïció. Si coneixes el context ho tens molt més accentuat, tens més intuïció. Amb això, la primera cosa que fas quan t'arriba una notícia del caire que sigui sobre un tema que més o menys controles és dubtar i ajudar-te d'aquest sisè sentit. Està bé per orientar-te tot i que amb les intuïcions no es fa periodisme. Tot i així va bé per orientar-te i decidir què fer: trucar, comprovar altres fonts... I si ja veus que probablement és una intoxicació, et dirigeixes al seu origen i ho comproves. En canvi, si tu no coneixes el país i ets a casa i llegeixes un fil de Twitter o milers de tuits diferents de diferents persones, dius: ostres! Quina confusió! En canvi, si tu coneixes el país, saps qui són els emissors, coneixes els partits, qui hi ha a la oposició, qui no, qui té aquesta ideologia o l'altra... Tot pren sentit, i això és el que t'orienta cap a una solució.

Podem arribar a tot arreu?

Un mitjà no pot arribar a tot arreu. Els mitjans han d'apostar per alguna cosa. Potser avui no és possible fer la millor informació de política, economia, cultura, societat i esports. Molts pocs mitjans ho poden fer. Crec que tampoc no passa res. Potser no té sentit que hi hagi 100.000 mitjans o els que siguin informant d'una mateixa cosa alhora i cal una certa diversificació en aquest sentit. Sinó el que passa és que tenim una sobreabundància d'informació, com per exemple, una final de la Champions, i en d'altres coses no tenim a un periodista que hagi arribat allà. Jo entenc que el més lògic seria anar cap a un equilibri i que els mitjans se n'adonin que hem de ser tots una mica més humils i arribar fins on arribin les possibilitats de cadascú. Jo no sé si té sentit que cada dia un mitjà publiqui 200 notícies o les que siguin, i que a més una l'actualitzi deu cops. Potser sí que té sentit si ets un mitjà important que s'actualitzi tot el dia i fer un gran desplegament però potser llavors no calen vint altres notícies que fas per inèrcia. O potser pots treballar a dues velocitats: una velocitat que sigui la més immediata i l'altra que sigui més en profunditat i fer una cosa més de llarga durada. Crec que s'ha de repensar tot, s'ha de ser una mica més imaginatiu i a partir d'aquí veure què té sentit i què no.

Quines implicacions té ser corresponsal?

Canvia bastant la situació si ets corresponsal o ets freelance. Els recursos i el suport que tinguis del mitjà o dels mitjans si ets freelance determinen bastant el que serà la teva vida allà. A vegades fins i tot el que està passant és que és una aposta econòmica. Hi ha gent que és freelance i se'n va a un país i és fins i tot una aposta econòmica per part d'ells. És molt dur això. No és el mateix que un diari o una tele t'envii a un país. Això com a base. Després, jo crec que és una feina meravellosa. Poder explicar un altre país o una altra regió, descobrir-la, fer la feina intel·lectual però també de terreny de tocar, de parlar amb la gent... És magnífica. Sobretot la gent que tenim més la idea del periodista com a traductor. A mi sempre és el que he volgut fer; explicar històries, de llocs propers i llunyans, perquè al final la feina és la mateixa. El que passa és que evidentment hi ha una sèrie de dinàmiques que canvien: si és un país llunyà tens una relació amb la seu central més llunyana, no estàs aquí al centre. Després depenent del país hi ha una sèrie de riscos: hi ha problemes de llibertat d'expressió en molts països i tot una sèrie de coses que al final, els periodistes que més corren riscos són els locals. Hi ha informes de Reporters sense Fronteres que diuen que la majoria dels assassinats cada any són periodistes colombians, paquistanesos, mexicans... al seu país. Evidentment que hi ha hagut corresponsals i freelance que han estat segrestats i assassinats, però jo crec que és bo reivindicar una realitat ja que som periodistes i ens agraden les dades i ser més o menys objectius, i és que la majoria són periodistes d'allà que són els que es juguen la vida de veritat. En aquest sentit crec que té moltes més coses positives que negatives ser corresponsal, és una feina fantàstica.

Tens més llibertat sent freelance?

Això depèn dels mitjans amb qui col·laboris. Depèn del pla que hagi fet per estar en aquell país. Tens menys llibertat en el sentit que si els teus temes prioritaris no interessen al mitjà que te'ls ha de comprar, la lògica econòmica et porta a no fer el que tu vols. I també el mitjà et pot aplicar censura igual o simplement dir-te que aquest tema no els interessa i els interessa més una altra cosa. En aquest sentit hi ha gent que sap molt bé com jugar amb aquesta llibertat relativa que tens com a freelance i sap combinar bé feines periodístiques amb projectes de llarg recorregut. Potser has de pensar molt més com fer-ho, quin camí vols seguir... Si ets corresponsal d'un diari no has de pensar si aquest tema el faràs per un mitjà o l'altre, el fas per un. Tens molta més seguretat. Sí que és veritat que d'alguna forma pot ser

més monòton. La pitjor situació és la dels freelance que gairebé no tenen mitjans de referència per publicar perquè ni tenen llibertat perquè no tenen recursos ni tenen la seguretat econòmica que té un corresponsal.

Existeix algun tipus de rutina?

Hi ha una cosa que és històrica, fonamental, que ho pots fer com vulguis, amb paper o digital, però a primera hora del matí sempre és llegir els mitjans locals. Però hi ha diferents tipus de corresponsalies. Així com el corresponsal de Brussel·les deu tenir una rutina molt més marcada, jo quan vaig estar a l'Índia i al Pakistan de corresponsal i tot i que estava a l'agència EFE que és bastant exigent, cada dia era d'alguna manera una aventura. També va ser un moment històric bastant complicat i en aquest sentit passaven moltes coses. Tot i que tenies una rutina, la rutina quedava trencada immediatament quan hi havia un esdeveniment informatiu de primera magnitud. Crec que hi ha moltes corresponsalies que són així, que et sorprenen, que de cop la rutina que estaves fent ja s'ha acabat. Imagina si ets corresponsal al Caire i de sobte comencen les primaveres àrabs. Ha canviat tot. Però clar que tens unes rutines que bàsicament són llegir molt, contactes, fonts i trepitjar carrer.

És una feina molt sacrificada?

No, és fantàstic. Necessita una gran preparació, molta feina, molta energia... Depèn de com t'ho prenguis també, perquè hi ha molta gent que el que fa és quedar-se a casa i fer-ho des d'allà, i podria estar a Pequín com podria estar a Barcelona, et fa la mateixa nota. Ara, si parlem de què ha de ser un corresponsal, necessita molta energia i molta preparació intel·lectual. Però és fantàstic. Jo diria que no és sacrificat.

I arribes a desconnectar?

Potser sí que hi ha aquest problema, que aquí també passa. Qui està enganxat al procés hi està enganxat i no en pot sortir, o els que fan futbol. La corresponsalia és sempre. En el teu temps lliure també estàs vivint en el país. Allò que diem sempre que el periodista mai no deixa de ser periodista, en una corresponsalia més encara.

Com un corresponsal pot cobrir àrees geogràfiques tan extenses?

Això per un periodista és molt divertit. No t'ho acabes mai. Evidentment és inabastable. És una ficció. Però hem arribat a un moment en què, el fet que un mitjà tingui un corresponsal a l'Àfrica ja és un triomf. I això és lamentable. Perquè n'hi ha alguns que no tenen cap corresponsal a l'Àfrica. I tenir-ne un sembla que sigui un gran esforç, quan estem parlant d'un continent sencer. O el corresponsal a l'Àsia, que és el continent més poblat del món. Si em preguntes si és possible que una persona pugui parlar xinès, indi, tailandès, etc, jo crec que no, és impossible. És més, jo necessitaria tota una vida per ser bon corresponsal a l'Índia només. Si ho portem a l'extrem és molt complicat. És inabastable, sí. I és una mica les ironies del sistema.

Per què arriba tan poca informació del continent asiàtic als mitjans espanyols?

Jo igual tendeixo a magnificar la seva importància, però crec que és el continent més important amb diferència. Crec que el món s'assembla cada cop més a l'Àsia, i a més per motius demogràfics, polítics, que són objectivables. Aquí la manca d'informació sobre l'Àsia és increïble. L'Àfrica té més cobertura de vegades, quan estem parlant d'un continent molt més gran. També és veritat que l'Àfrica és molt més propera, però això no és així en altres mitjans. A Estats Units per exemple sí que l'Àsia té molta més cobertura, sobretot per la Xina. La Xina és el gegant asiàtic, el rival econòmic. Al món anglosaxó en general hi ha una consciència més gran que una part del poder d'alguna manera s'ha traslladat a l'Àsia i el Pacífic. Són molt més conscients d'això i sobretot li donen molta importància a la informació econòmica, i si li dones molta importància a la informació econòmica has d'anar a l'Àsia. I aquí potser no. Per motius històrics, culturals, és diferent. Per exemple, les relacions culturals que pot tenir Itàlia amb l'Índia són poques. Però el Regne Unit amb l'Índia i Pakistan sí perquè hi ha un passat colonial. I això també passa amb l'Àfrica francòfona. Hi ha molta política i relacions culturals històriques.

És lògic que tinguis àrees o països de referència. Dins d'això, sí que trobo a faltar una massa crítica almenys mínima de coneixement de determinats països. Un país de la magnitud de la Xina o l'Índia, que aquí tinguem tan poca informació... Amb el Japó, per altres motius potser més culturals, sectors interessats en la cultura japonesa, tema de videojocs, còmics, etc, encara hi ha una altra connexió.

La tendència serà que vagi tenint més cobertura?

Sí. Crec que sí, perquè cap enrere no podem anar. Cada cop ha d'haver-hi més llibres. Abans parlàvem que les seccions d'internacional són més petites però potser apareixeran mitjans que estiguin centrats en l'Àsia. Aquesta massa crítica s'ha d'anar creant, i més quan tenim aquí a Barcelona la comunitat paquistanesa, filipina... Això poc a poc farà que hi hagi més massa crítica.

Entrevista Vicenç Sanclemente

P. El corresponsal fix acabarà desapareixent?

R. Hi ha dues coses que el posen en perill: la voluntat de reduir costos de les empreses i tot el tema de les xarxes, si realment és necessari pagar-li a una persona perquè estigui de manera fixa en un país si de debò des d'allà quan succeeixen coses la gent pot enviar-ho per mòbil. Jo el que defenso és que les nostres empreses grans han de mantenir els corresponsals. Crec que val la pena que es donin compte del valor que té seguir el dia a dia. Hem de ser capaços de mantenir-los.

Quan jo vaig començar hi havia dos tipus de corresponsal: un era el segon ambaixador, un senyor que anava a tots els còctels, a totes les recepcions... Era un model que a vegades tenia el corresponsal de RVTE o EFE però després també hi havia el corresponsal aventurer, que l'enviaven un mes a fer la selva amazònica o el conflicte de Panamà. Ara això, per motius de falta de diners i també per com ha anat evolucionant el distribuir la informació, no es pot fer. Amb les cadenes de 24 hores el corresponsal ha de ser permanent i ha de ser multiusos: ha de servir per ràdio, agència, tele... Tot a la vegada. Aquella persona més representativa ho ha hagut de deixar per agafar un altre ritme. Ha canviat el model.

Per què val la pena tenir corresponsals siguin freelance o fixes?

Per tenir fonts pròpies. És a dir, si les teves fonts o les persones a les que entrevistes són les mateixes que tothom, aleshores no val la pena. El que de debò val la pena és tenir una persona que hagi viscut allà i hagi creat els suficients vincles perquè tingui uns personatges que només els té ell i pugui desenvolupar unes històries que només les té ell. I per això val moltíssim la pena. Té uns costos, sí.

Què passa amb el freelance? Que ha de treballar per varies empreses a la vegada, cobra una porqueria i els seus horaris comencen a les quatre o les cinc del matí. La immensa majoria cobrava menys de 1.000 euros. Això per algunes persones és insostenible. Hi ha un tema central amb els corresponsals que és el canvi horari. És molt diferent treballar a la Xina, que

estàs per endavant del que passi a Espanya, o treballar a Llatinoamèrica que et truquen a les quatre del matí d'allà. Això també et canvia la vida.

Actualment regeix la immediatesa en el món de la comunicació? Ha perdut qualitat el periodisme?

Hi ha una cosa boníssima, que és que qualsevol situació d'injustícia avui en dia amb un mòbil es pot denunciar. Quina diferència hi ha entre això i el periodisme? Jo crec que el periodisme és estar al lloc dels fets, i això ho compleix qualsevol persona amb un mòbil, però també és contrast i debat. És a dir, saber contextualitzar-ho. Això moltes vegades és un treball en xarxa. Si hi ha uns camperols que estan denunciant que estan ocupant les seves terres t'ho poden enviar, però aleshores tu has d'explicar, contextualitzant, per què passa i el marge històric: què ha passat abans, què pot passar després... I aleshores sí que és un treball periodístic. Tens una missió única, que és com canalitzar-ho. És a dir, les xarxes substitueixen el periodisme? No, però el periodista, si comprova la font i contextualitza pot aprofitar-se i desenvolupar la feina de les xarxes.

El corresponsal està en competència amb altres països. És veritat que hi ha un eurocentrisme molt fort en les redaccions. Hi ha el costum que cada vegada que hi ha un informatiu surti Nova York, Brussel·les, París i Londres. Els altres estem en competència per a veure qui surt, i a vegades et diuen que no perquè no hi cabrà. A vegades feien una ronda de corresponsals sobre el que havia dit Trump, i quan Trump havia parlat de Mèxic, jo era el cinquè o sisè en sortir, i estava parlant del país on era. El més lògic era fer Washington i després Mèxic. Doncs donaven la volta per Brussel·les, París, Roma... Amb això jo crec que les redaccions centrals pequen d'eurocentrisme, que pot haver-hi una certa part neocolonial, de no saber les dimensions, a vegades d'haver viatjat poc... Però clar, estàs en competència amb moltes altres notícies. I ja sabem que la bona notícia no és notícia.

Molts països surten quan hi ha desgràcies, terratrèmols, ciclons... I n'hi ha uns quants que no surten mai. Entre altres, aquí a Espanya, la Índia, i és importantíssim, o el Canadà. També hi ha unes tendències a les redaccions centrals que fan que tu hakis de lluitar, siguis freelance o siguis fix, amb una competència ferotge.

És justificable aquest eurocentrisme?

No, jo crec que vivim de costums. També depèn molt de l'experiència del director del mitjà i del cap d'internacional. Si són gent que han viatjat, que han estat a l'Àfrica, l'Àfrica sortirà més, i si són gent que no han estat mai a Llatinoamèrica, sortirà menys. A vegades són coses molt bàsiques. I també a vegades d'una certa incultura. Per exemple, quan va morir Joan Pau II, em van trucar a la Xina per saber la repercussió de la mort del Papa a la Xina. A la Xina hi ha un milió de catòlics però no tenen relacions amb Ciutat del Vaticà. Aquí no té cap repercussió, aquest no és un país catòlic ni molt menys. Els importa un borrall qui és el papa o que s'hagi mort. És aquest concepte eurocentrista, de mentalitat que tothom ha de ser catòlic, de mirar-nos molt el melic.

Com es pot abastar la cobertura de regions tan grans?

Jo crec que és impossible, i sobretot és impossible si no viatges. Si pots traslladar-te, encara. Però això vol dir mitjans. Si no hi vas no pots pràcticament informar, em sembla ridícul. És molt difícil cobrir si no estàs en el país, i l'única manera és anar-hi i preguntar a la gent del carrer.

Tindrà més importància l'Àsia als mitjans en el futur?

Durant la primavera del 2003 es produeix una gran epidèmia que, com que és mala notícia, va ser notícia. Es va destapar l'alarma i la Xina va començar a ser notícia, no perquè estava creixent cada any un 10% del PIB, sinó perquè hi havia l'epidèmia dels tsars. Aleshores es van donar compte que, o estaves acreditat a dins, o des de fora no podies opinar o informar. Gràcies a això, alguns mitjans vam aplicar per entrar a dins i poder informar des de dins. Però perquè havia passat una epidèmia. El que ha estat en aquests últims deu anys és que per fi s'han donat compte de l'existència de la Xina. Amb això hem crescut en alguna cosa, però els altres països encara no. A mi per exemple em sorprèn molt que per Espanya no existeixi l'Índia.

Penses que es pot arribar a tot arreu?

No ho sé. Hi ha un tema importantíssim, que és la bretxa digital. Hi ha països i hi ha una capa de població, que és la més pobra, que no té accés a ordinador, Twitter, a un iPhone... Potser aquests s'estan quedant endarrerits. És a dir, quanta població a l'Àfrica té accés a

internet? Per exemple, com em puc assabentar de què passa a Moçambic si allà només un 10% té accés a internet? Queda una bretxa importantíssima. Hem guanyat molt amb les noves tecnologies però hi ha una sèrie de gent que encara no hi té accés, que són els més pobres dels països més pobres.

Quines implicacions té ser corresponsal i quins riscos ha d'estar disposat a córrer?

Quan jo estava a Cuba hi havia gent que ens criticava perquè teníem un bon contacte amb Fidel Castro. Estàvem tan vigilats com mimats. Aquí hi havia gent que ens criticava per dir que érem corresponsables de la situació. Crec que sobretot has de ser honrat amb tu mateix i amb els teus oïdors. Jo no crec amb l'objectivitat, crec que cadascú de nosaltres, quan posem un subjecte, verb i predicat ja estem determinant una notícia. Però hem de saber on estem i a qui representem. A Cuba, nosaltres podíem fer preguntes que els periodistes locals no podien fer. I les rodes de premsa estrangera eren televisades. Tu no només representaves al teu mitjà sinó a moltes preguntes quotidianes que haguessin volgut fer els periodistes cubans i no podien. En canvi, tu tenies una certa impunitat en el sentit de preguntar el que volguessis. Però també et donava molta responsabilitat. Respecte temes de democràcia i drets humans, a vegades havíem evitat alguna detenció. Mesurant-t'ho, per què no fer-ho? D'alguna manera has de saber on estàs, qui ets, per què serveixes... Has de creure quin paper tens. Tu no pots ser el cap de l'oposició, has de reflectir les activitats que fa l'oposició, no les has de dirigir. I a la vegada sempre contrastar. La possible missió d'un corresponsal en un país autoritari pot ser donar veu als que en un moment d'injustícia no la puguin tenir.

Has patit algun tipus de censura o autocensura?

No, sobretot el que hi ha és responsabilitat. Saber quan pots o què no pots fer i actuar una mica segons els teus principis. A la Xina i a Cuba et vigilen però no et maltracten físicament. És a dir, si no els agrada el que fas, t'estallarà el visat i t'enviaran a l'aeroport, però no perilla la teva integritat física. Cosa que sí que perilla a Mèxic, el Salvador, Guatemala, Hondures segons on et fiquis (temes de narcos, etc). Però en aquests països autoritaris no. El que passa és que no entenen el concepte de periodisme.

Alguna implicació personal?

El tema familiar és una cosa molt important per ser corresponsal. Jo he tingut la sort que la meva companya i la meva filla m'han seguit, però la immensa majoria de corresponsals són homes o dones sols. Perquè és molt difícil seguir aquest ritme. Has de saber a què renunciïs i amb això és molt important la teva parella. L'horari també canvia radicalment depenent on estiguis del món. Però és una dedicació *full-time*. No hi ha caps de setmana.

Com comences a fer la primera agenda de contactes i fonts a l'estranger?

Això és el temps i l'experiència, però abans d'anar al país ja has de tenir un llistat. Hi ha unes fonts oficials, que són el govern i els municipis, i unes fonts interessants que són les ONGs: representants de La Creu Roja, d'Amnistia Internacional... Són molt importants les ONGs. I determinats personatges del món universitari i de l'acadèmia que t'hagin cridat l'atenció.

Existeix algun tipus de rutina?

Jo crec que l'avantatge, i és un dels morbos de la professió, és que cada dia et dediques a quelcom diferent. En un principi, fa molts anys, el corresponsal només es dedicava a política, internacional i economia. Avui en dia ha de fer de tot: cultura, economia, esports... No saps amb què t'aixecaràs. Allò interessant és allò inesperat.

És una feina sacrificada?

És 100%. Si tu no ets capaç d'estar amb l'antena posada 24 hores al dia no pots ser corresponsal. No pots dir sóc corresponsal de vuit del matí a tres de la tarda. Això no existeix.

Què fa un corresponsal en una situació límit i inesperada?

O busques immediatament com contextualitzar o no serveixes per res. El que no pots, no ho confirmis. Has d'estar preparat o mentalitzat amb suficient *background* com perquè puguis aportar alguna cosa més que no tenir una figura bonica allà al davant. Són moments de crisi i de preguntar-se de què serveix un corresponsal. La única solució encara que sigui per temes així són les fonts úniques, la gent del lloc, perquè això només ho tindràs tu. I buscar les conseqüències del desastre en la població.

Com evolucionarà la figura del corresponsal?

Hi ha una cosa interessant que sobretot l'han explotat freelance i que són aquestes revistes de reportatge en profunditat. Els personatges únics. Això és el que salvarà els corresponsals. No l'explicar el fet que ha passat en un moment, perquè això ja ho tenen totes les agències. És intentar fer peces de qualitat.

Val la pena tenir corresponsals?

Si vols tenir qualitat, sí. Si vols tenir una informació personalitzada, amb firma, profunda, amb fonts pròpies... Sí que val la pena. Si prefereixes la immediatesa a la qualitat, doncs potser no. També ha de canviar el model. Potser cinc persones no fan falta en una corresponsalia. Potser en fan falta tres i que siguin multiusos. Potser no fa falta un xofer. Potser és més important tenir un bon editor. Potser és important que el propi periodista sàpiga editar i fer servir una càmera. És a dir, tu pots reduir el pressupost sense necessitat de tancar corresponsalies.

Entrevista Lali Sandiumenge

P. El corresponsal de plantilla anirà desapareixent i el freelance anirà agafant més presència en el futur?

R. Sí, però és que això ja està passant. Si tu mires les seccions d'internacional de molts mitjans presenten els periodistes com als seus corresponsals, però molts d'ells no són corresponsals de plantilla, són freelance que col·laboren no només per un mitjà perquè per viure de freelance, a menys que no estiguis en un país que tot sigui molt barat, difícilment pots sobreviure. I per això has de treballar per diversos mitjans. Es paga un professional, es paga una firma, de cara a la galeria tens una gran xarxa de corresponsals a molts llocs però en realitat corresponsals teus en tens pocs. I això cada vegada passa més així. Ara moltes de les corresponsalies estan assumides per freelance, en molts casos són freelance que se n'han anat allà i s'han ofert als mitjans, és a dir, no és que els mitjans els hagin enviat allà. Per tant crec que el corresponsal de plantilla està condemnat, el que espero és que es canviï la mentalitat i aquests freelance estiguin més ben pagats i en millors situacions econòmiques.

Sovint també és una autoprecarització nostra. Però això no passa només en el món de la informació internacional, sinó a tots els nivells del periodisme. A mi proporcionalment em pagaven molt millor fa vint anys que ara. I ara en sé molt més que fa vint anys. Hi ha una precarització per part dels mitjans però mentre ho acceptem hi ha una autoprecarització nostra, això és un peix que es mossega la cua. Tot això té a veure amb la crisi i amb la crisi dels mitjans arran del tema digital. Una cosa és fer periodisme freelance a Barcelona quan ets de Barcelona, a la ciutat on tu vius, has crescut i tens la teva xarxa. L'altra és desplaçar-te a l'estranger per fer periodisme freelance. Però també hi ha molta passió. Si tu vols anar a viure en un país en una zona concreta del món perquè vols informar d'allà, en certa manera et pot compensar que les teves situacions econòmiques i laborals no siguin òptimes. Sobretot al principi.

La meua teoria és que actualment no es té més remei que ser freelance. Segurament és una etapa que qualsevol periodista, a menys que et dediquis a la comunicació corporativa, ha de

passar. Actualment, dels pocs nínxols de feina que hi ha és buscar-te la vida com a freelance, o muntar projectes propis. Treballar en plantilla de mitjans, sigui a l'estranger o aquí, és molt complicat. El meu missatge és: ser freelance també té moltes coses positives. Si un és freelance perquè vol ser-ho, ja ha guanyat de molt. Si un és freelance perquè no té més remei, ho passarà segurament més malament. En el món anglosaxó, ser freelance és molt habitual i tenen més recursos. Si un vol ser freelance a l'estranger, ha de dominar l'anglès. El món, respecte quan jo vaig començar, s'ha fet molt petit. Aleshores no hi havia internet. Jo per oferir-me per treballar en un mitjà, a vegades trucava per telèfon que des d'on jo estava era caríssim o bé aprofitava quan estava a Espanya per anar-me a presentar personalment. Però jo no podia enviar un mail dient: ei! Estic a Lima, t'interessa aquesta informació? Ara el món és súper petit, no cal només treballar per mitjans espanyols si un domina idiomes. Un freelance pot treballar per qualsevol mitjà del món. Però és essencial que els periodistes freelance a l'estranger dominin llengües. També és molt freqüent que un periodista freelance treballi per un diari i per una ràdio i que a més de tant en tant faci coses a fons per altres publicacions. Hi ha una modalitat de feina que fan servir els britànics que es diu *stringer*, que vol dir que treballes només per a un mitjà com a corresponsal i la diferència és que no estàs en plantilla però sí que tens un sou i et paguen algunes despeses. Aquesta modalitat també existeix, i acostumes a treballar només per un mitjà perquè ja et garanteix un sou.

Els mitjans contracten cada vegada més a periodistes locals com a freelance?

Treballar amb gent local del propi país no és només poc aconsellable, perquè tu necessites una visió externa del què passa en aquell país i una persona local normalment no la té perquè és el seu país, la seva problemàtica. Per exemple, no és aconsellable en països com Israel. Els periodistes locals sí que de vegades escriuen coses concretes però no funcionen com a corresponsals, en la meva experiència. Sí que treballen molt com a *fixers*, que és el periodista local que t'ajuda a fer la producció d'allò que tu vols fer. Sobretot ho necessites en televisió; que t'organitzin, que et passin els contactes, que facin una agenda, una filmació, que tinguin els permisos... Molts periodistes locals treballen a nivell de producció, però no d'escriure.

Penses que actualment regeix la immediatesa? Ha perdut qualitat el periodisme degut a aquesta immediatesa?

Sí, clar. En premsa escrita hi ha la guerra dels clicks. Jo diria que no és a tots els mitjans, perquè hi ha mitjans nous, molts impulsats per periodistes que estan fent informació bona i seriosa i em dóna la impressió que no participen en aquesta guerra. Més em dóna la sensació que és per banda dels diaris impresos que no acaben de gestionar bé el tema digital. Sí que hi ha una guerra pels clicks. Jo personalment no sóc de la immediatesa i no sóc de notícia ni de ser el primer, no acabo d'entendre a vegades quin és el sentit de ser el primer en fer un tuit, en donar un titular... No et pots esperar tres o cinc minuts i donar una mica més d'informació? O de publicar notícies escombraries per captar clicks al web. Això no té res a veure amb la immediatesa però sí que té a veure amb l'ús d'internet i de les xarxes socials. La immediatesa també és perquè internet ho ha facilitat. Les notícies en paper ja no tenen cap mena de sentit perquè el que avui llegim que va passar ahir, ho sabem des d'ahir des del minut u. I això és a causa de la immediatesa. O sigui el problema no està en la immediatesa que facilita internet sinó com es gestiona aquesta immediatesa.

Es perd qualitat perquè publiques coses que no publicaries i que només són per aconseguir clicks (tipus de notícies folklòriques, o de famosos, o de coses curioses). És que ara hi cap tot. Aquella selecció prèvia que encara s'està fent en el paper, en molts portals digitals no es fa. Amb el paper has de fer una selecció molt rigorosa del que vas a publicar perquè tens un espai limitat, el d'internet és il·limitat, per tant pots publicar tot el que vulguis. Per altra banda, la immediatesa, que és el córrer, el ser primer a la notícia, no fa que les notícies siguin pitjors, sinó que no s'hi aprofundeixi. Importa més donar la notícia que la qualitat i el context en què es donen aquestes notícies. I això pot comportar errors en la informació. Per exemple, atribuir un atemptat al terrorisme islamista. Aquell atemptat potser no ha tingut res a veure amb l'islamisme radical i si és així caldrà corregir-ho després, però el problema és que ja s'ha donat aquella idea i l'has enviada, t'has precipitat. Aquesta necessitat de fer-ho ràpid provoca precipitacions.

Penses que amb la globalització sabem molt més ara què passa al món?

Absolutament. Gran part de la feina que he fet en els últims anys és analitzar l'ús de les xarxes socials i internet en general per l'activisme i el canvi social. Sobretot com a producció

d'informació alternativa, més que com a recepció d'informació alternativa. Internet té, per una banda, la possibilitat que un accedeixi a molta informació, però té el problema que n'hi ha tanta que és molt difícil seleccionar-la. Tens una allau. Al final pot ser que t'acabis assabentant de tot o no t'acabis assabentant de res. I a més hi ha molta desinformació, i últimament amb tot el tema de les *fake news* ho estem veient clarament. Però si tu ets periodista i tens eines de selecció d'informació, de recerca d'informació i criteris, pots accedir a molta informació molt interessant que abans no podies accedir. A mi com a periodista m'ha facilitat moltíssim. És que no té res a veure l'accés que jo tinc ara a informació que el que tenia fa vint o trenta anys quan no existia internet. És molt més fàcil contactar amb la gent, és molt més fàcil trobar fonts d'informació. Per exemple, al món àrab, tota la informació estava absolutament tancada, controlada i reprimida. Per exemple, tots els grups d'activisme, de dissensió política, de col·lectius minoritaris i reprimits com l'LGBTI, d'advocats que treballen en aquest sector... Era molt difícil localitzar-los i en un moment determinat perillós per ells. Amb internet ells van trobar una plataforma d'expressió que no tenien. I com que ells es van poder expressar jo els vaig poder trobar. No hi ha color.

És justificable l'eurocentrisme dels mitjans espanyols?

En certa manera em sembla lògic que es parli molt d'Europa si en formem part, perquè som països veïns, perquè formen part de la Unió Europea, perquè el que passi allà té repercussió en les nostres vides. Fins aquest punt em sembla perfectament legítim i normal. La cosa no és tan això com que a vegades la resta del món cau molt lluny i coses molt interessants o coses molt rellevants potser se n'informa poc. El gran continent oblidat sempre ha estat l'Àfrica. L'Amèrica Llatina ens interessa més. Sempre hi ha més cobertura de l'Amèrica Llatina que d'un altre continent perquè som cosins germans. Parlen la mateixa llengua, comparteixen cultura... Jo no ho qualificaria d'eurocentrisme.

Quan tu ets corresponsal en un país, aquell país per tu és el centre del món i tot el que passa allà és apassionant i tot és publicable i tot té interès. Però és que la informació d'aquell país competeix amb informacions de molts llocs i sobretot al paper hi ha un espai limitat. Quan ets freelance també hi ha un espai limitat de recursos. És a dir: si tu fas una notícia et paguen, sinó no te la paguen. Per tant, quantes més notícies fas més t'ha de pagar

el mitjà, i el mitjà també controla que no publicuis tantes notícies perquè sinó al final t'haurà d'acabar pagant bastants diners. Aquí hi ha condicionants d'espai, de recursos, de despesa... I després d'importància.

Amb la meua parella que també és periodista sempre hem anat als llocs perquè hi volíem anar a viure. Primer perquè ens interessava el lloc però també en funció de si ja hi havia corresponsals allà. Si ja n'hi havia difícilment ens guanyaríem la vida, si no n'hi havia sí. Recordo que quan vam anar al Marroc hi havia poquíssims corresponsals, quan el Marroc era el país veí al sud de l'Estat espanyol i se sabia perquè es veia a venir (hi havia estudis que ho deien) que en poc temps hi hauria un gran boom de persones que emigrarien del Marroc per anar cap a Espanya. Hi havia el tema del Sàhara Occidental pel mig... És a dir, era un país que informativament havia d'interessar moltíssim però en aquell moment hi havia molts pocs corresponsals. I et preguntes, com pot ser, que un país que és tan important per la política exterior espanyola, que està a l'altra banda de l'estret de Gibraltar, que hi ha Ceuta i Melilla... I que hi hagin tants pocs periodistes? Per què interessa tan poc?

Quines implicacions i quins riscos té ser corresponsal freelance?

La primer vegada que vaig viure a l'estranger i vaig començar a fer de freelance tot just havia acabat la carrera i tenia 24 anys. Com que havia acabat la carrera i no en sabia, vaig buscar un diari molt modest, més petit, que jo m'hi sentís més còmode, perquè no m'atrevia a gosar a aspirar res més. Me'n vaig anar a l'Avui perquè era un dels diaris que els meus pares s'havien subscrit i estava molt a prop de casa meua, i tot i que jo vaig estudiar a Madrid i dominava perfectament en el marc castellà, doncs era en català i vaig pensar: començo i provo amb l'Avui i veig si sóc capaç de fer-ho o no. I això vaig fer. A l'Avui em van dir que encantats, a més la relació amb la gent d'internacional de l'Avui va ser de súper bon rotllo (eren gent també molt jove) i així vaig començar a fer de corresponsal freelance a l'estranger. Aleshores ja era igual si el mitjà era l'Avui, el País o el Periódico, tu estàs fent la mateixa feina, estàs fent de periodista a l'estranger. Si jo no hagués sigut freelance, tu creus que hauria estat corresponsal a l'estranger? No, segurament no ho hauria estat. A mi no m'hauria enviat un diari a fer de corresponsal a Lima. Per tant, una de les grans implicacions que va tenir per mi ser freelance és que vaig fer de periodista a l'estranger sense encara estar preparada o capacitada per fer-ho, i sinó no ho hauria pogut fer. I això va ser un

avantatge. Quines més implicacions? Al llarg del temps jo en vaig aprendre, em vaig fer gran, més tard em vaig fer més amb les seccions d'internacional i ja tenia més consistència com a periodista. Quina implicació negativa? Mal pagada. L'Avui em va demanar si podia anar a Brussel·les. No en plantilla però amb un sou com a autònoma i justet, però que a mi em donava per viure, i jo tampoc tenia aspiracions de guanyar molt. Érem un parell de freelance només i tots els altres corresponsals eren de plantilla. Amb l'altre freelance quan viatjàvem a vegades compartíem habitació. Cobràvem poc, teníem pocs recursos, vigilàvem molt les despeses... Implicacions bones: fas coses que sinó no hauries pogut fer. Ser freelance et dóna molta llibertat: de temes, d'horaris, de tot. Finalment manes tu sobre el què fas o el què no fas. Jo de fet sóc molt freelance vocacional. Jo segueixo fent de freelance aquí a Barcelona, no tinc cap interès en no ser-ho. A mi m'agrada ser freelance. Els inconvenients sempre són econòmics. Bé, no és només econòmic. Hi ha un greuge amb els freelance que els diaris per mi no es plantegen suficientment i és quan es posen malalts. És un problema greu perquè no tens res: si no treballes, no cobres. És així de senzill. Els inconvenients sobretot són temes econòmics, temes de malaltia. Per exemple, jo vaig tenir fills mentre estava fent de corresponsal i a mi ningú no em va pagar una baixa de maternitat, o seguia treballant o no cobrava. Tens els inconvenients de qualsevol autònom, i més mal pagat lògicament.

Com destries les fonts fiables de les que no ho són quan arribes en un país nou?

Canvia molt depenent del país. En el cas concret de Lima, era molt més fàcil accedir a fonts. Quan tu estàs en un país hi ha una cosa fonamental, que és la premsa local i els periodistes locals. Has d'estar al cas del que publica la premsa local, quins són els periodistes locals, com es mouen, quins són els temes... Ells t'ajuden a destacar temes. I és molt interessant conèixer-los. Per exemple, quan vaig estar a Lima hi havia molta lliberta de premsa. Per una banda, tenies més accés a conèixer quines possibles fonts hi havia i tenies més accés a fonts d'informació (que et rebessin i t'atenguessin) perquè la premsa de l'estat espanyol tenia un cert estatus. El fet de treballar per un mitjà espanyol, encara que fos català en el meu cas, tenia un estatus. En canvi, en el cas de Rabat era tot el contrari: la informació estava tan controlada que no hi havia gran diversitat de mitjans, eren mitjans controlats per l'Estat. Estava molt tancat el món de la informació, i tenies poc accés. T'havies de buscar la vida per conèixer fonts: anar a associacions, anar a entitats... Com un procés de periodisme normal.

Mires la premsa local, busques per internet, busques associacions... Depèn dels temes que tractis.

Fins a quin punt has utilitzat les fonts institucionals?

Molt poc. Brussel·les és un cas a part. La Comissió Europea era i suposo que encara ho és més, una màquina d'informació. És a dir, cada dia anàvem a la seu de la Comissió i hi havia una taula amb dossiers, comunicats, documents... I no hi havia internet aleshores, imagina't ara amb internet. Era una màquina de producció d'informació, tant de comunicació com de contextualització. A Brussel·les no tens més remei que utilitzar fonts institucionals, és el gruix de la teva feina, que parteix de de les institucions europees o dels governs de cada estat. És l'únic cas. A la resta de llocs, com que jo el que he fet i m'ha interessat són temes socials i polítics (no política institucional), no he fet servir pràcticament fonts institucionals. No les he necessitat i en el món àrab evidentment tampoc me'n fiaria. Jo he treballat més amb entitats socials, associacions... Per mi, tant a Barcelona com a fora, el món associatiu, la societat civil, ha sigut potser la gran font d'informació, de posar-me a la pista sobre temes, siguin col·lectius organitzats o no.

Existeix algun tipus de rutina pel corresponsal?

Deixant Brussel·les a part, perquè Brussel·les és la rutina. Si el que fas és una cobertura d'informació diària del lloc on estàs, la teva rutina varia molt en funció del que tu cobreixis, depenent de si es tracta només del país o la zona. Varia molt en funció dels horaris del país on estàs respecte dels horaris de redacció. La rutina normal, a grans trets, pot ser aixecar-se, escoltar la ràdio, llegir la premsa, mirar internet, veure quins són els temes, parlar amb redacció... En el cas de Lima, si tu estàs a sis hores menys, t'has d'esperar molt per poder parlar amb redacció. La rutina una mica és cada dia estar al cas del què passa, comentar-ho amb redacció, abans de trucar a redacció segurament fer unes trucades per veure si allò que tu creus que és susceptible de ser una notícia tindrà prou informació o no... Quan no hi havia internet miraves què feien les agències. Aleshores les agències de notícies eren un recurs molt important pels corresponsals: què havia publicat Reuters, què havia proposat EFE... Ara ja no tant. Però a l'era pre internet eren fonamentals perquè ells sí que tenien una xarxa de periodistes molt local.

Consideres que és una feina molt sacrificada?

No crec que ser freelance afecti més a aquest nivell que un corresponsal. Crec que depèn del mitjà. Evidentment si treballes per mitjans d'informació diària i estàs en una zona del món que passen moltes coses i generen moltes notícies, sí, és sacrificat. És com un metge, que encara que tu estiguis de festa, pot ser que et truquin perquè passa alguna cosa. O pot ser que sigui a la nit o pot ser que sigui a les sis del matí, depèn dels temes horaris. Sí, has de tenir sempre aquesta disponibilitat. Crec que és una cosa molt relacionada amb el periodisme, no només amb el periodisme a fora. La diferència és que quan estàs fora ets tu sol, aquí tens una redacció. Si passa alguna cosa t'has de posar les piles i fer-ho. Però no ho considero sacrificat. Crec que la gent que fa aquesta feina és perquè li agrada. Però no faria servir la paraula sacrificat. Crec que és molt apassionant. A vegades costa molt separar la feina de la vida. Forma bastant part de tot. A mi la feina no m'ha fet sacrificar la família, jo he sacrificat la feina per la família. Part de l'opció de ser freelance és per això.

Jo he vist que la gent s'ho va muntant. Evidentment és més complicat però com qualsevol tipus de feina que impliqui viure a l'estranger, que no és només el periodisme. Ho impliquen moltíssimes feines. La gent es va buscant la vida. Hi ha moltes parelles, que bé si el marit bé si la dona, normalment fa trenta anys eren més els homes però ara és divers, acompanyen la parella allà on sigui. De fet, conec a moltes parelles que han criat els seus fills canviant de país cada quatre anys i s'han criat en sis països diferents entre el naixement i els divuit o dinou anys. Han viscut a molts llocs. Són nens que normalment estudien en escoles internacionals, siguin angleses o franceses, que parlen moltes llengües... Una de les coses que té és la part afectiva, que és que tu de cada país que marxas vas deixant uns amics allà, i et vas acomiadant. I això té una part més dura, però a la vegada tens amics a molts llocs i també és bonic. El corresponsal de plantilla en el fons és un professional bastant privilegiat encara.

Quins avantatges i inconvenients t'ha donat el fet de ser dona?

El fet de ser dona sempre és un punt. Jo que he viscut al Marroc i a Egipte, el món intern de les dones és súper potent. Com a dona he pogut accedir a aquest món, i un home periodista no hi podrà accedir mai.

Quan vas a viure en un país, implica estudiar molt. El periodisme és una professió que implica estudiar i llegir molt en qualsevol cas. I és possible que tu portis uns estereotips al cap que no sàpigues que els tens i que després se't desmenteixin o se't confirmin, però que els has de treballar. Estereotips o expectatives. Per exemple, el tema de les dones en el món àrab. Amb la dona musulmana que viu al Marroc o a Egipte, hi ha l'estereotip que la dona està reprimida o oprimida. Sí que és cert que hi ha una pressió social i uns lleis, que són les lleis de família, que oprimeixen les dones, que creen desigualtat de gènere i fa que les dones estiguin en un segon pla a l'espai públic. Però una cosa és l'espai públic i l'altre és l'espai privat. I en l'espai privat les dones són molt potents. Però per conèixer-ho hi has de poder accedir, i per poder-hi accedir no pots ser un home. Per exemple, en un cas concret de feina, jo a Egipte vaig fer per la Vanguardia un reportatge sobre una dona que feia d'imam, que dirigia les pregàries només per dones. Vaig poder assistir a les pregàries, parlar amb aquesta imam i amb totes aquestes dones perquè era una dona. A un home no l'haguessin deixat entrar. Ni haguessin tingut la confiança per explicar-li segons quines coses.

Quins són els avantatges de ser dona? Primer, que t'és més accessible entrar en la interioritat dels mons de dones, que normalment són molt rics, molt interessants i molt potents. De desavantatges jo no n'he tingut cap per ser dona. Com a màxim hi ha un tracte molt masclista i amb més indulgència. Fora d'això, no.

Com pot una sola persona cobrir tot un continent?

Això és molt complicat. Depèn de la zona on estàs. A l'Àfrica potser estàs en base a Sudàfrica però aquest país et genera una crònica cada 3 mesos. Això no vol dir que no hi hagi informació susceptible de ser publicada, és que no interessa als mitjans. Aleshores et van desplaçant. El problema és que no només has de conèixer un país sinó que n'has de conèixer molts i has d'estar al cas del què passa a tots ells, però si tu has passat per una redacció d'internacional ja tens aquesta visió. En una redacció finalment estàs canviant de país cada dia. Has d'informar de qualsevol zona o editar el corresponal de qualsevol zona. Has d'estar al cas una mica de tot. Doncs és més o menys la mateixa dinàmica però tu sol, sense la redacció. El problema és si tu no coneixes aquests països. Si els coneixes, si pots viatjar i pots fer els teus contactes no és massa problemàtic perquè si després has d'escriure des de la ciutat on vius, tens els teus contactes, pots fer una trucada, etc. Però si no hi has

anat, llavors què? A vegades s'informa de països on el corresponsal no ha estat o no coneix, i aleshores sí que és molt més problemàtic.

La redacció s'organitza també descentralitzada. El món és molt gran. Un corresponsal és la pota de la redacció al Pròxim Orient o a l'Amèrica Llatina. Fa la mateixa feina de redacció però descentralitzada. I si hi ha recursos i diners, aquest mitjà l'enviarà a cobrir al Brasil, a Veneçuela i a Colòmbia. Però si no hi ha diners, potser no l'enviarà. Si un prèviament ha estat al Brasil, a Colòmbia o a Veneçuela, li serà molt més fàcil fer aquella informació i s'hi sentirà més còmode perquè els coneix. És qüestió que un s'hi senti millor o no però forma part de la dinàmica de la feina, que és una externalització d'una part de la redacció. Normalment si treballes per un mitjà amb més recursos, ja viatges a aquests països i els vas coneixent a tots i vas fent els teus contactes. És difícil? És més divers que si estàs només en un país i només fas informació d'aquell país. L'altre avantatge del corresponsal és que aprens molt, és un aprenentatge brutal. No només fas informació de llocs molt diferents i aprens a espavilar-te perquè t'has de buscar la vida molt tot sol, sinó perquè després treballes per qualsevol secció del diari: fas informació política, econòmica, social, cultural... Fas un munt d'informacions diferents, amb el que aprens una mica de tot. El corresponsal és al final el que acaba sabent una mica de tot i no res molt en particular. És un molt bon aprenentatge. És molt interessant. Has d'estudiar molt.

Entrevista Sergi Vicente

P. Penses que és important preservar la figura del corresponsal?

R. El corresponsal sempre t'aporta una mirada cap a la teva audiència que no pots tenir d'una altra manera. Per tant sí que té sentit, sempre i quan no intenti emular o repetir la feina que ja poden fer les agències de notícies. Això ho dic donant-ho per fet però a vegades no és així. A vegades hi ha corresponsals que es dediquen a explicar el que ja diuen les agències, i per tant no té sentit tenir un corresponsal si el tens per això. Sí que té sentit també perquè sempre hi haurà necessitats de mirades diferents que aportin realitats. El món és molt gran i necessitem a ulls i a gent que ens els interpreti amb les nostres perspectives.

Qui pot tenir un corresponsal, qui se'l pot permetre? La criba ja et deixa molts pocs mitjans i, dels que se'ls poden permetre, qui consideren que és necessari: aquells que tenen una determinada visió del món. Per això hi ha mitjans autonòmics per exemple a Espanya que no tenen corresponsals perquè tenen una visió autonòmica i hi ha mitjans com TV3 o Betevé que tenen una visió que va més enllà del concepte d'autonomia perquè són molt més que unes simples autonomies. Ni que sigui per una visió d'una determinada identitat nacional, com és el cas català i basc, té tot el sentit del món que tinguin corresponsals. Al final, el que consideren aquests mitjans és que estan explicant el món a casa seva. A més a més hi ha un factor que és lingüístic, per tant hi ha una responsabilitat a explicar-ho tot a aquesta comunitat lingüística, i aquest tot també inclou les notícies internacionals. Per simplificar-ho molt: si a Catalunya parléssim castellà no tindria sentit tenir informatius amb notícies internacionals a TV3 perquè ja existiria TVE que faria exactament el mateix. En canvi, sí que té sentit perquè la comunitat lingüística a Catalunya és diferent o com a mínim hi ha un altre idioma, no només el castellà, i també perquè és ben sabut que la visió del món de Catalunya no és necessàriament la mateixa que es pugui tenir a altres mitjans o a altres llocs d'Espanya.

De la mateixa manera que avui dia hi ha molta gent que pot prestar aquest servei d'informació internacional, hi ha molta gent que se serveix d'agències o d'estudiants que

estan allà i de tant en tant envien cròniques. Però jo crec que per fer-ho en condicions necessites encara la figura del corresponsal. Ara, el que s'ha acabat, això sí que definitivament i de fet ja fa anys que s'ha acabat, és la figura del corresponsal que vivia pràcticament com un diplomàtic amb totes les facilitats i tota la consideració. Per exemple, els corresponsals clàssics de La Vanguardia els han anat substituint per altra gent que estan més en precari. Però també perquè hi ha més competència. És inevitable. Hi ha molts periodistes que tenen facilitat per viatjar. Abans només podies anar a determinats països si t'ho pagava una empresa, en aquest cas un mitjà de comunicació, i a més a més viure en altres països també era més difícil perquè no només necessitaves el visat, sinó que per seguretat havies de viure en determinats barris de determinades ciutats. Avui en dia un pot fer això amb molts pocs recursos. Abans la comunitat d'expatriats es reduïa als diplomàtics, periodistes i cooperants. Avui en dia la comunitat d'expatriats a qualsevol ciutat del món és molt més àmplia. Com més heterogènia també tens més possibilitats de viure en diferents escales de salari. Aquí hi hagut més competència: si els mitjans troben a gent solvent que els poden explicar el mateix des d'altres llocs del món on abans era molt difícil arribar-hi i ara és molt fàcil arribar-hi perquè els transports també s'han simplificat, des d'un punt de vista empresarial té tota la lògica del món: entre una persona que em costa 10.000 euros al mes i una altra que me'n costa 1.000 o 2.000, encara que el segon no sigui tan bo com el primer, ja n'aprendrà.

És justificable l'eurocentrisme que hi ha als mitjans d'aquí?

És una de les lleis del periodisme clàssic: com més a prop passi alguna cosa de casa teva, més interès tindrà. Per tant, és raonable pensar que tampoc és tant necessari tenir dues corresponsalies a l'Àsia perquè un ja t'ho pot cobrir tot. Sí que és veritat que, en el cas de l'Àsia, el seu pes progressivament en el món és cada cop més alt. Probablement arribi un dia que algunes redaccions diran: potser ens interessa més tenir algú a Pequín com a capital política i algú a Singapur, i que alhora territorialment es reparteixin més perquè cobrir tota aquella zona és impossible. És a dir, jo anava a tot arreu, però no anava sempre a tot arreu, sinó que eren coses comptades. Què passava a vegades? Si passaven dos grans esdeveniments coincidents en el temps i a molts quilòmetres de distància, era lògicament molt complicat de fer. També és veritat que les redaccions al final si només tenen una persona i aquesta persona està ocupada en una cosa molt important, si fa falta n'envien una

altra. Això també sempre es pot cobrir. Potser no hi ha tant la necessitat de ser-hi, perquè ara hi ets de moltes maneres, encara que sigui virtualment o perquè n'hi ha d'altres que t'ho expliquen, sinó interpretar-ho amb els teus ulls. Per mi aquest és el principal valor d'una corresponsalia: interpretar-ho amb els teus ulls.

Com un corresponsal es pot fer càrrec de tants països?

Jo crec que no ho acabes fent mai. De fet, el lloc més lluny que vaig anar com a corresponsal va ser Singapur. Probablement ara si jo hagués estat corresponsal potser m'haguessin enviat a Nova Zelanda per la massacre. Però al final no tens la necessitat d'anar a tots aquests llocs tan sovint. A no ser que tinguis molts recursos. L'important del corresponsal en aquests casos és més el país que no la zona. Què està fent TV3 amb Veneçuela? Ho està cobrint des de Buenos Aires. És com cobrir el que passa Espanya des de Dinamarca pràcticament. Al final, encara que no pugui anar a aquell país, en aquest cas el que està a Buenos Aires explicant Veneçuela, sempre tindrà més claus que si ho fas des d'aquí. Al final aquí encara cobreixes un territori més gran. La redacció d'internacional de TV3 per exemple cobreix tot el que passa a tot el món. El que té són especialistes, aquí és on fas la decisió estratègica.

L'ideal és que tinguis un mitjà de referència, que en el meu cas era TV3. Evidentment, a mi el que m'interessava era treballar només per un mitjà perquè al final és la teva audiència, si tens el cap molt dividit tampoc t'interessa. El 99% de la feina que feia era per TV3.

La precarietat en el món del periodisme existeix des que hi ha periodisme. Està molt bé procurar millors condicions, però això ni ha deixat d'existir mai ni deixarà d'existir. El periodisme és una vocació. A mesura que et vas professionalitzant i vas treballant millor l'ofici i que has demostrat més coses, pots anar negociant les condicions amb la teva empresa si ets fix o amb l'empresa amb la qual més treballes si ets freelance. I si no estàs content, te'n vas a un altre lloc. Al final és la llei de la oferta i la demanda.

Si ets un mitjà important, que saps que això ho necessitaràs sempre i per tu la informació internacional és important, els hauries de tractar bé. Perquè et pot passar això també, que se te'n vagin. Jo crec que en general TV3 sempre ha tractat bé la seva gent. Jo em vaig sentir sempre molt acompanyat. I quan vaig tenir algun problema, fins i tot quan no estava cobert

en teoria, sempre em van cobrir. Amb el tema de la precarització, m'agradaria fer un apunt. Tu normalment quan busques una feina dius: me'n vaig cap allà, us puc enviar cròniques? Un mitjà et dirà, d'acord. Però de la mateixa manera que tu has promogut aquesta mena de pacte, després no entenc com et queixes que estàs en precari. Per descomptat que un mitjà de comunicació li pot interessar que envii coses si estàs allà, i tu estaràs encantat al principi perquè potser et podràs pagar aquell viatge i fer els teus "pinitos" com a periodista. És veritat que molts mitjans probablement s'aprofiten d'això, ja els va bé, davant la competència que hi ha entre tots els llicenciats de periodisme que surten de les universitats, i també és veritat que molts ho perpetuen, però també és veritat que no hi ha cap altra millor vàlua que la que tu has demostrat i per tant l'has de posar en valor. Si tu ets bo, no et preocupis que ja et pagaran el que toca. I si no ets prou bo i no et compren res, o ves-te'n a un altre lloc o no et queixis del mitjà que alhora t'ha ajudat a arribar fins allà. Jo quan he pensat que estava malament he demanat més diners. Per exemple, a Pequín costava quatre duros quan jo hi vaig anar: viure, menjar, desplaçar-te... Era irrisori el que costava. En canvi, avui en dia és escandalosament més car que viure a Barcelona. Això un mitjà ho entén o no pot costejar tenir un corresponsal. Amb les condicions que siguin, però no li sortirà a compte. El corresponsal, com a mínim, sí que li pot exigir al mitjà saber quins són els seus límits. M'ho pot pagar o no m'ho pot pagar? Si no m'ho pot pagar, cap problema, em busco la vida. Quin és el drama de molts corresponsals espanyols o catalans? Que els mitjans de comunicació pels quals pots treballar són limitats, perquè la barrera idiomàtica és claríssima. Quants mitjans catalans tenen corresponsalies? De fet són molts comparats amb altres llocs del món, per la dimensió de Catalunya. No és el mateix en el cas d'Espanya, i parlar espanyol encara és un avantatge perquè encara hi ha molts mitjans de comunicació, però quins són els altres mitjans que fan servir l'espanyol? Els de l'Amèrica Llatina. I no són mitjans que precisament destaquin per la seva abundància de recursos. És molt diferent en el món anglosaxó. De fet hi ha molts periodistes espanyols que treballen per mitjans anglosaxons.

Actualment regeix la immediatesa en el món de la comunicació? Ha perdut qualitat el periodisme?

Jo crec que de bons periodistes no deixarà mai d'haver-n'hi perquè sempre hi haurà la necessitat d'explicar històries i de saber què passa al món. D'això n'estic força convençut. El

que crec que és més amenaça, que està relacionat en part amb la immediatesa, és la manera com consumim. El problema està més en el lector o consumidor de continguts informatius que no en l'emissor. Ens haurem de posar molt les piles els mitjans de comunicació i de fet ens les estem posant per arribar de manera diferent per explicar el mateix. No hauràs de deixar d'explicar el mateix però ho hauràs d'explicar diferent perquè la gent ja té altres necessitats. I aquí la immediatesa és un factor diferencial. A vegades convé córrer una mica menys havent tret les garanties que convé treure. Ara hi ha molts més observadors d'una mateixa realitat, es diguin periodistes o ciutadans o càmeres de seguretat. Hi ha molts més observadors d'una mateixa realitat i per tant les coses es poden contrastar més i per tant hi ha necessitat de contrastar més. Per tant, aprofundim més en el perill de llançar coses a la lleugera i amb el problema que tenim de *fake news* i de falta de credibilitat dels mitjans. Crec que en això els periodistes en general hi tenim una gran responsabilitat. Tard o d'hora jo crec que aflorarà i es posarà en valor. Però crec que on més feina s'ha de fer és en procurar que la ciutadania, en un sentit molt ampli, tingui un esperit crític i dins d'una diversitat triï quines són les seves fonts d'informació, i per tant de qui se'n pot fiar i de qui no.

El periodista ha de saber fer bé la seva feina. Malauradament avui en dia hi ha molts periodistes que no fan bé la seva feina i que, per un bon titular o un bon tuit, són capaços de tergiversar tant allò que els has explicat o allò que han observat que ho acaben convertint en una mentida. Aquest és realment un gran perill. Però els periodistes no han de deixar de fer la seva feina. Aquells que es creguin responsables, i per això hi ha facultats de periodisme i per això crec que encara hi destinem recursos i ens creiem molt la nostra feina, s'han de prendre la seva feina amb molta responsabilitat. Tampoc vull que se'm malentengui. No és culpa del lector. És en tot cas responsabilitat d'una societat que en l'educació probablement encara hi podem fer molt més del que estem fent, entenent que no ens serveix el que fèiem abans. Abans tu tenies diferents capçaleres de diari o canals amb diferents eixos ideològics i diferents interessos però entrava dins d'unes certes regles del joc. El problema d'ara és que les regles del joc han saltat pels aires, i qualsevol amb mala baba és capaç de promoure una *fake news* a través de les xarxes socials. D'aquí la falta de credibilitat de Facebook i d'aquí també que molta gent s'hagi posat en guàrdia: des d'institucions, des de la mateixa professió, des de la mateixa ciutadania. El CAC està llançant

ara tot d'iniciatives per promoure l'alfabetització mediàtica. Nosaltres aquí a Betevé estem preparant un projecte per convertir les nostres visites escolars en una mena de pràctiques perquè la canalla que ve de les escoles per exemple pugui diferenciar una notícia real, ben feta d'una notícia falsa. Per tant és una responsabilitat col·lectiva, compartida i en aquest sentit sóc optimista perquè els símptomes són bons. Hem passat uns anys de molta indiferència a realment adonar-nos-en de l'impacte que té tot això. El cas potser més clar és com una campanya presumptament manipulada des de l'exterior condicionava l'elecció d'un president dels Estats Units. Al final la gent s'acaba fent preguntes. És veritat que estem una mica adormits i hipnotitzats. Ens distraiem més amb esports, videojocs, amb les mentides que ens diuen a tot arreu... I és molt més fàcil confondre una notícia elaborada per un periodista per una informació pagada per una empresa per uns determinats interessos. Al final també a vegades creiem que tenim bons centres d'opinió i resulta que aquests també estan al servei de determinats interessos. Crec que els periodistes no han de deixar de fer el que sempre han fet, que és informar amb responsabilitat i amb deontologia: amb ètica, amb rigor. Com a mínim has d'intentar-ho. Potser et pots equivocar, pots veure una cara de la veritat i no haver-la contrastat prou i després veure l'altra cara de la veritat i adonar-te'n que si haguessis tingut una altra oportunitat ho hauries explicat diferent. D'aquí la necessitat d'un corresponsal perquè és el que coneix una zona i sap interpretar les claus, i no aquell que acaba d'aterrar, és un paracaigudista i es guia d'allò que ha sentit prèviament o d'allò que s'ha documentat però de fons no deixa de tenir un punt de vista. El corresponsal ha d'aspirar no només a saber per qui li està explicant sinó a entendre, a empatitzar amb la gent que potser té uns referents culturals absolutament diferents, com és el cas de la Xina. La responsabilitat és compartida. El periodista en tot cas el que ha de fer és posar-se al dia, perquè cada cop són més les eines que et permeten arribar a la gent de manera diferent, els formats també canvien... Això des d'un punt de vista més tècnic. Entendre com es mouen les audiències... Els hàbits de consum han canviat i per tant canvien les formes d'explicar també.

Els mitjans locals són la principal font d'informació del corresponsal?

Depèn de la qualitat d'aquests mitjans. A vegades fins i tot quan són mitjans molt controlats per l'estat o per un partit en un règim autoritari, són imprescindibles, perquè al final et donen una visió més la visió oficial. Per tant sí, els mitjans locals són una font important

però per descomptat no l'única. La millor font és la font directa: és a dir, ha passat una cosa, me'n vaig allà, ho miro i parlo amb la gent. Això et serveix pel periodisme local o per la corresponsalia i mai hauria de canviar. El problema és que no sempre pots estar a tot arreu i com més és el territori que has d'abastar més difícil ho tens. Però jo crec que els mitjans locals són una bona font, les agències també ho són perquè tenen informació més de primera mà que ningú, i les xarxes socials també però has de saber navegar-hi. És molt fàcil donar per bones coses que a vegades et van molt bé pel que tu volies explicar, però això no t'eximeix de la teva responsabilitat de contrastar-ho. En el cas de les corresponsalies la diplomàcia també té informació important, organitzacions i institucions de tota mena... Has de tenir la teva pròpia agenda. Has de tirar de tots els recursos que tinguis.

Quines implicacions té ser corresponsal?

No tens horaris ni de dormir ni de menjar ni familiars. És una feina de grans sacrificis en aquest sentit. Però un metge de guàrdia o un polític també et dirà el mateix. El que sí que és imprescindible és tenir vocació d'explicar què passa al món. Hi ha vegades que et trobes amb tota mena d'adversitats, físiques, polítiques, de falta de comoditats, però el que pot més és la teva vocació per explicar-li a la teva audiència què ha passat allà. En un terratrèmol per exemple, on ni tan sols dorms i veus morts per tot arreu, no hi ha millor antídote contra aquestes adversitats que entendre-ho com una vocació, com un ofici fins i tot.

Existeix algun tipus de rutina?

Jo no tenia normes però sí que n'aplicava alguna de manera espontània. Quan em cansava molt en una cobertura molt intensa, ho recuperava la setmana següent i intentava fer poca cosa. A no ser que passés una altra cosa. Hi havia mesos que, per molt que digués això, cada dia estava fent notícies. Quan t'agrada aquesta feina, no te n'adones ni del pas del temps. Quan ha passat alguna cosa estàs permanentment pensant en allò i és molt difícil desconnectar. I més si és una cosa que encara s'està gestant i que has d'anar seguint. No desconnectes. En tot cas qui millor pot organitzar-te el temps és la teva parella. Jo sempre vaig intentar tenir ajudants que m'organitzessin més la part de recerca de fonts per jo posar en valor el què com a corresponsal més has de fer, que és la lectura d'allò, la interpretació.

Jo anava molt als llocs i la major part de les vegades hi anava sense ajudant però tenir a algú amb qui pogués repartir feines m'anava bé.

Normalment els corresponsals van amb un càmera. Jo no en tenia i no vaig voler-ne encara que me n'haguessin posat. És millor gravar-t'ho tu. Ho tens al cap abans de començar. Et fas un guió amb el que et trobaràs, el que necessitaràs, i després òbviament si la realitat et desmenteix el que tu tenies previst veure has de tenir prou ètica i flexibilitat com per desmentir el teu propi guió. Però el convenient és fer-te un guió per com a mínim no anar perdut i anar gravant a cegues. Has de tenir clares les localitzacions on aniràs a gravar i més o menys com estructurar la història des del punt de vista de la narrativa audiovisual. Això és molt important. L'hàbit de gravar et permet afrontar la narrativa en un sentit molt ampli d'una manera molt diferent. Al final si fas televisió és important, perquè la televisió és imatge més que paraula.

Penses que sabem ara molt més què passa al món que fa deu o vint anys?

Sí. Però a vegades saber té molts significats. Saber coses concretes, sí. El tsunami del Japó es va retransmetre en directe. Accedim a moltes més coses i de manera molt més ràpida que abans. Però el concepte saber, en el sentit de saber realment què ha passat, no hi ha molta gent que ho sàpiga fer. Un bon exercici és agafar una mateixa història d'un lloc relativament remot i veure què publiquen tots els mitjans de comunicació i veuràs que, sigui una capçalera o una altra, serà la mateixa notícia. L'emissió d'aquella realitat serà la mateixa des d'un punt de vista cultural, ideològic, de les fonts... Perquè estaran filtrades per les agències de notícies o perquè la diferència entre un corresposnal i l'altre serà mínima perquè hi ha una determinada visió del món sobre allò. Per això és important tenir corresponsals. Però és important tenir corresponsals que aportin aquest plus. Un corresposnal mai s'ha de deixar de preguntar si allò que en teoria és el que sembla és realment així. I per desmentir-ho has de parlar amb la gent. Has de ser capaç d'empatitzar amb aquells que t'estan explicant coses amb els quals segurament no hi estàs d'acord però que també formen part d'aquella realitat. En el cas de la Xina era molt clar, perquè la lectura fàcil era exagerar les històries i reduir-ho tot al fet que és una dictadura. Si estàs allà, has d'intentar anar una mica més enllà. L'exemple clàssic és Corea del Nord: allà passen coses encara que no ho sembli, encara que a tu et sembli que és un aparador. La teva responsabilitat és gratar. El que passa

és que són realitats on costa moltíssim realment saber què hi ha al darrere de tot allò que és aparent.

Vas patir censura a la Xina?

Censura no. A la Xina és molt difícil que et censurin. Un periodista mínimament responsable per molt que li diguin que no pot fer alguna cosa ho farà i no es trairà a un mateix. Però et segueixen, t'espionen... Al grup de corresponsals de premsa havien arribat a parlar de e-mails intervinguts, reenviats a comptes estranys... I evidentment tot el bloqueig a les fonts d'informació que a ells no els agrada. S'ha arribat a expulsar a periodistes estrangers perquè no els agradava el que feien o perquè consideraven que havien creuat unes certes línies. També és veritat que això s'ha fet amb mitjans més influents. I quan anaves a algun lloc on no els agradava que hi fossis et feien fora o et portaven a comissaria. Però el que passa a la Xina gairebé mai acaba sent especialment perillós. És més fàcil que et fotin un tret a qualsevol conflicte bèl·lic.

Com comences a fer contactes en un país nou i a fer un llistat de les teves fonts?

Doncs com ho faries si te'n vas a estudiar un Erasmus i no coneixes a ningú. Movent-te. El que mai pot fer un periodista és quedar-se a casa. El que has de fer és sortir, veure-ho amb els teus ulls i no enganyar a ningú. És a dir, la realitat a vegades t'espantia grans titulars i grans històries però un no pot trair-la.

Penses que l'Àsia tindrà més presència en els mitjans en els propers anys?

Absolutament. Bàsicament hi ha un creixent pes econòmic, polític, un major coneixement de l'Àsia i fruit de tot això també crec que hi haurà un major intercanvi cultural i per tant més curiositat. De fet, avui en dia no és comparable com mirem a la Xina o al Japó que l'època en què jo me'n vaig anar cap allà, el 2002. Tampoc fa tant en termes històrics. En canvi ha canviat moltíssim, i això seguirà passant indiscutiblement. El que passa allà cada cop té més implicacions en la nostra realitat. Si hi ha una guerra comercial entre la Xina i els Estats Units això de retruc també pot afectar Europa. Però seguirà quedant-nos lluny, això també tinguem-ho clar. Avui en dia crec que és indiscutible la necessitat de tenir una corresponsalia a l'Àsia i preferiblement a Pequín perquè avui dia té el mateix pes polític, internacional i econòmic que Washington.

Conclusions

És evident que el corresponsal ha patit una transformació radical al llarg dels últims anys. De passar en els seus inicis a ser una figura gairebé diplomàtica, actualment ha quedat substituït en moltes corresponsalies per freelance, amb una situació més o menys precària. La crisi dels mitjans arran de la digitalització i la baixada d'ingressos per la caiguda de la publicitat ha provocat que, entre altres retallades, aquesta figura quedés cada vegada amb menys recursos i s'arribessin a tancar corresponsalies. Malgrat aquestes condicions adverses, el corresponsal continua sent essencial per ajudar a construir una mirada del món amb històries i fonts pròpies que el facin únic.

Per altra banda, l'arribada de les noves tecnologies i les xarxes socials ha suposat un canvi de paradigma en com s'entenia la transmissió d'informació fins aleshores: l'estructura tradicional emissor-receptor ha quedat obsoleta, de manera que el periodista ja no és l'únic emissor sinó que ara tothom pot ser-ho. Això evidentment ha generat nous reptes també pel corresponsal, i més en un món globalitzat on la informació circula d'una punta del món a l'altra de forma instantània. El corresponsal ha de tenir el context i el coneixement com per saber si una informació que circula per les xarxes socials prové d'una font fiable o és directament una intoxicació. Les *fake news* s'han convertit en una greu amenaça per les societats contemporànies i la lluita contra la seva propagació és un dels majors reptes que afronta el futur del periodisme.

Per altra banda, les noves tecnologies han facilitat molt la feina del corresponsal, tan per l'accés a quantitats ingents d'informació i a fonts com per la reducció de temps i costos. Però la pressa per tenir l'última hora i una actualització contínua del què està passant ha augmentat. Sembla que actualment hi hagi una carrera entre els mitjans per veure qui és el primer en donar una notícia d'última hora. Això, lluny d'afavorir la feina dels periodistes, ha perjudicat greument la qualitat de la informació i ha provocat greus errors, donant certes informacions per bones sense haver-les contrastat abans. En aquest sentit, tots els entrevistats han coincidit en què val més donar la informació cinc minuts més tard i assegurar-ne la seva veracitat que precipitar-se i enviar missatges erronis.

És evident també que existeix un eurocentrisme latent i que predomina en la gran majoria de mitjans catalans i espanyols. És cert que la nostra mirada sobre el món és una mirada occidental i que el què passa a Europa ens afecta més directament, però això no justifica l'oblit que pateixen segons quins països, regions i fins i tot continents sencers. Molts països només fan acte de presència als mitjans quan al darrere hi ha uns interessos o una influència directa sobre les nostres vides. Sinó, és com si no existissin. Això deixant de banda l'enorme quantitat de països dels quals només rebem informació quan hi ha hagut una desgràcia humana o natural i ens impossibilita saber res més enllà del desastre.

Per contrarestar aquest fet, és important apostar per històries de qualitat que els periodistes puguin fer sobre el terreny, i organitzar una estructura de mitjans que els doni suport. Ja hem anat veient noves iniciatives en aquesta direcció, i probablement en el futur vagin sorgint mitjans cada cop més especialitzats en temàtiques concretes o en regions i països, amb periodistes desplaçats que defugen de la immediatesa i del model actual dels mitjans i que busquen acostar històries amb nous enfocaments i punts de vista al seu públic.

Un altre punt molt interessant és el model que estan adoptant els grans diaris nord-americans. Apostar per una informació global i de qualitat sense limitacions a canvi d'una subscripció. Aquest model de pagament ha resultat ser un èxit, ja que cada vegada menys aquests mitjans depenen de la publicitat i cada vegada més dels seus propis lectors. S'haurà de veure si aquest model funciona aquí, si els mitjans espanyols estan disposats a fer aquest mur de pagament i si el públic lector està disposat o no a pagar per una informació rigorosa i de qualitat.

Bibliografía

TULLOCH, Christopher David (2004) *Corresponsales en el extranjero: mito y realidad*. Navarra, España: Ediciones Universidad de Navarra, S.A. (EUNSA).

ALCUDIA BORREGUERO, Mario; CERVERA BARRIGA, Esther (2016) *Las 5W del corresponsal de radio y televisión*. Madrid, España: CEU Ediciones.

ALLAN, Stuart; ZELIZER, Barbie (2004) *Reporting war. Journalism in wartime*. Oxford, Great Britain: Routledge.

LEGUINECHE, Manuel; SÁNCHEZ, Gervasio (2001) *Los ojos de la guerra (VI Reflexiones sobre la guerra y el periodismo)*. Barcelona, España: Plaza y Janés Editores, S.A.

SOLÉ, Joan (2015) *Cinc mirades del periodisme internacional*. Barcelona: Libbooks.

VALLE, Nicolás (2012) *Secrets de guerra. El preu d'informar en zones de perill*. Badalona, Ara Llibres.

SAHAGÚN, Felipe (1986) *El mundo fue noticia. Corresponsales españoles en el extranjero. La información internacional en España*. Madrid, España: Fundación Banco Exterior.

SAHAGÚN, Felipe (2013) *Corresponsales extranjeros, ¿especie en extinción o en transformación?*. Cuadernos de Periodistas. Disponible a <http://www.cuadernosdeperiodistas.com/corresponsales-extranjeros/>

TULLOCH, Christopher David (1998) *Los Corresponsales en el extranjero de prensa diaria española y el proceso de comunicación de la información internacional*. Barcelona, España: Universitat Pompeu Fabra. Disponible a <https://www.tdx.cat/handle/10803/7530>

OLIVEIRA MOURA, Dione; FASSARELLA AGENZ, Luciane. *Corresponsales internacionales: problematización en torno a la era digital y el periodismo*. Revista Latinoamericana de Ciencias de la Comunicación

FIERRO, Julio César (2017) *Desinformación y las redes sociales*. También Somos Americanos: <http://tambiensomosamericanos.com/22762-2/>

NAFRÍA, Ismael (2018) *La exitosa apuesta del New York Times por las suscripciones digitales*. Eldiario.es. Disponible a https://www.eldiario.es/sociedad/exitosa-apuesta-NYT-suscripciones-digitales_0_802120420.html

ARA (2018) *80 periodistes han mort assassinats aquest 2018*. Barcelona: Diari Ara. Disponible a https://www.ara.cat/internacional/periodistes-assassinats-aquest-exercien-feina_0_2145385553.html

CCOO Catalunya (2011) *La crisi dels mitjans de comunicació [Vídeo]*. Disponible a <https://www.youtube.com/watch?v=T1BLfXj-4mY>

Entrevistes:

1. MORALES, Agus (2019) Entrevista realitzada a Barcelona el 18 de març
2. AMBRÓS, Isidre (2019) Entrevista realitzada a Barcelona el 12 d'abril
3. SANDIUMENGE, Lali (2019) Entrevista realitzada a Barcelona el 19 d'abril
4. BERNABÉ, Mònica (2019) Entrevista realitzada a Barcelona el 25 d'abril
5. VICENTE, Sergi (2019) Entrevista realitzada a Barcelona el 14 de maig
6. SANCLEMENTE, Vicenç (2019) Entrevista realitzada a Barcelona el 17 de maig